

Eserin Adı

İmam Zeynülabidin'in (a) HUKUK RİSALESİ

English Research and Translation by

Dr. Ali Peiravi

Ms. Lisa Zaynab Morgan

Türkçe Tercüme ve Yayına Hazırlayan

Ersan BAYDEMİR

Editör

Ersan BAYDEMİR

Mizanpaj / Kapak Tasarım

Hasan UZUNÇAM

Baskı

Yılmaz Matbaacılık (Sertifika: 27185) Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi

ZE2 Zeytinburnu - Topkapı - İSTANBUL

Tel: 0212 493 00 85

Basım Tarihi

OCAK 2020

Kütüphane Bilgi Kartı**Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)**

Kitap İsmi: İmam Zeynülabidin'in (a) HUKUK RİSALESİ

Eser: İmam Ali b. Hüseyin Zeynülabidin (a)

Yayınlayan: Medine.net

ISBN: 978-605-68937-1-1

Ebat: 13.5 cm x 19.5 cm 96 Sayfa

1. Allah'ın Hakları
2. Akraba Hakları
3. Toplumsal Haklar
4. Kişisel Haklar

İsteme Adresi

İSTOÇ 30. Ada No: 83 Bağcılar - İstanbul

Tel: 0212 659 33 99

www.medicine.net

İMAM ZEYNÜLABİDİN VE HUKUK RİSALESİ HAKKINDA	7
ABOUT IMAM ZAINALABEEDEN AND LEAFLET OF LAW	13
Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla.....	19
In the Name of Allah, Most Beneficent, Most Merciful	19
ALLAH'IN HAKLARI / RIGHTS OF GOD.....	24
1 - ALLAH'IN HAKKI	24
1- THE GREATEST RIGHT OF GOD	24
2 - KENDİ HAKKIN	25
2 - THE RIGHT OF YOURSELF	25
3 - DİLİN HAKKI.....	26
3 - THE RIGHT OF YOUR TONGUE.....	26
4 - KULAĞIN HAKKI.....	27
4 - THE RIGHT OF YOUR HEARING	27
5 - GÖZÜN HAKKI.....	28
5- THE RIGHT OF YOUR SIGHT	28
6 - AYAĞIN HAKKI.....	29
6 - THE RIGHT OF YOUR LEGS	29
7 - ELİN HAKKI	30
7- THE RIGHT OF YOUR HAND.....	30
8 - KARNİNİN (MİDENİN) HAKKI.....	31
8 - THE RIGHT OF YOUR STOMACH.....	31
9 - TENASÜL ORGANININ HAKKI	32
9 - THE RIGHT OF YOUR PRIVATE PART	32
AMELLERİN HAKLARI / RIGHTIS OF DEEDS.....	33
10 - NAMAZIN HAKKI	33
10 - THE RIGHT OF YOUR PRAYER	33
11 - ORUCUN HAKKI	34
11 - THE RIGHT OF FASTING.....	34
12 - HACCIN HAKKI.....	35
12 - THE RIGHT OF PILGRIMAGE.....	35
13 - SADAKANIN HAKKI.....	36
13-THE RIGHT OF CHARITY	36
14- KURBANLIK HAYVANIN HAKKI.....	38
14- THE RIGHT OF THE OFFERING	38
ÖNDERLERİNİN HAKLARI / RIGHTS OF LEADERS	39
15- YÖNETİMDE SANA ÖNDER OLANIN HAKKI	39
15- THE RIGHT OF THE POSSESSOR OF AUTHORITY	39
16 - İLİMDE ÖNDERİN OLANIN (ÖĞRETMENİN) HAKKI	41
16- THE RIGHT OF THE TRAINER THROUGH KNOWLEDGE	41
17 - MALİKİN HAKKI	42
17- THE RIGHT OF THE TRAINER THROUGH OWNERSHIP	42

HİMAYENDE OLANLARIN HAKLARI / RIGHTS OF SUBJECTS	43
18 - YÖNETİLENLERİN HAKKI	43
18- THE RIGHT OF SUBJECTS THROUGH AUTHORITY	43
19 - ÖĞRENCİNİN HAKKI	45
19- THE RIGHT OF SUBJECTS THROUGH KNOWLEDGE	45
20 - NİKAHIN ALTINDA OLANIN HAKKI	46
20- THE RIGHT OF THE WIFE	46
21 - MÜLKİYET SAHİBİYLE ELİNİN ALTINDA BULUNANIN KÖLENİN HAKKI	47
21- THE RIGHT OF YOUR SLAVE	47
AKRABALARIN HAKLARI.....	48
22 - ANNE HAKKI	48
RIGHTS OF RELATIONS OF KIN.....	49
22- THE RIGHT OF YOUR MOTHER	49
23 - BABA HAKKI.....	50
23-THE RIGHT OF THE FATHER.....	50
24 - EVLAT HAKKI.....	51
24 - THE RIGHT OF THE CHILD.....	51
25 - KARDEŞ HAKKI	52
25 - THE RIGHT OF THE BROTHER.....	52
DİĞER HAK SAHİPLERİ / RIHTS OF OTHERS	53
26 - SENİ AZAT EDEN EFENDİNİN HAKKI	53
26- THE RIGHT OF MASTER ON THE FREED SLAVE.....	53
27 - SENİN AZAT ETTİĞİN KÖLENİN HAKKI.....	55
27- THE RIGHT OF THE FREED LAVE ON HIS MASTER.....	55
28 - SANA İYİLİK YAPANIN HAKKI	56
28 - THE RIGHT OF HIM WHO TREATS YOU KINDLY.....	56
29 - MÜEZZİNİN HAKKI	57
29- THE RIGHT OF THE CALLER TO PRAYER.....	57
30- CEMAAT NAMAZI İMAMININ HAKKI	58
30- THE RIGHT OF THE RITUAL PRAYER LEADER	58
31 - SOHBET ETTİĞİN KİŞİNİN HAKKI.....	59
31- THE RIGHT OF YOUR SITTING COMPANION.....	59
32 - KOMŞU HAKKI	60
32- THE RIGHT OF THE NEIHBOR.....	60
33 - ARKADAŞ HAKKI	62
33- THE RIGHT OF THE COMPANION.....	62
34 - ORTAK HAKKI	63
34- THE RIGHT OF THE PARTNER.....	63
35 - MALIN HAKKI	64
35- THE RIGHT OF PROPERTY	64
36 - ALACAKLININ HAKKI	65

36- THE RIGHT OF THE CREDITOR.....	65
37 - OTURUP KALKTIĞIN KİŞİNİN HAKKI.....	66
37- THE RIGHT OF THE ASSOCIATE	66
38 - DAVACININ VE DAVALININ HAKKI	67
38- THE RIGHT OF THE ADVERSARY	67
39 - DANIŞANIN HAKKI	70
39- THE RIGHT OF HIM WHO SEEKS YOUR ADVICE	70
40 - DANIŞTIĞININ HAKKI.....	71
40- THE RIGHT OF HIM WHOSE ADVICE YOU SEEK	71
41 - NAŞİHAT İSTEYENİN HAKKI.....	72
41- THE RIGHT OF HIM WHO SEEKS YOUR COUNSEL	72
42 - NAŞİHATİNİ ALDIĞIN KİŞİNİN HAKKI	73
42- THE RIGHT OF THE COUNSELOR	73
43 - BÜYÜĞÜN HAKKI	74
43- THE RIGHT OF THE OLDER ONE.....	74
44 - KÜÇÜĞÜN HAKKI	75
44- THE RIGHT OF THE YOUNGER ONE.....	75
45 - SENDEN İSTEĞİ OLANIN HAKKI	76
45- THE RIGHT OF HIM WHO BEGS FROM YOU	76
46 - SENİN İSTEKTE BULUNDUĞUN KİŞİNİN HAKKI	77
46- THE RIGHT OF HIM FROM WHOM YOU BEG	77
47 - SENİ MUTLU EDEN KİŞİNİN HAKKI	78
47- THE RIGHT OF HIM THROUGH WHOM GOD MAKES YOU HAPPY	78
48 - SANA KÖTÜLÜK EDENİN HAKKI.....	79
48- THE RIGHT OF HIM WHO WRONGS YOU	80
49 - TÜM DİNDAŞLARININ HAKKI.....	81
49 - THE RIGHT OF THE PEOPLE OF YOUR CREED	81
50 - ZİMMÎLERİN HAKKI.....	83
50- THE RIGHT OF THOSE UNDER THE PROTECTION OF ISLAM	84
DİPNOTLAR	86
ENDNOTES	88
ARABIC.....	93

İMAM ZEYNÜLABİDİN VE HUKUK RİSALESİ HAKKINDA İmam Zeyünalabidin (a) Kimdir?

İmam Zeynülabidin, Peygamberimizin sevgili torunu İmam Hüseyin'in oğludur. İbadete düşkünlüğü dolayısıyla ibadet edenlerin süsü anlamındaki "Zeynülabidin" lakabıyla tanınmıştır ancak asıl ismi Ali'dir. Uzun secdeleri nedeniyle Seccad lakabıyla da anılmaktadır.

Hicri 38 yılında Medine'de dünyaya gelmiştir. Bütün Müslüman mezhepler nezdinde en çok tanınan ve sevilen Ehlibeyt imamlarından biridir.

Hicri 61 yılında gerçekleşen Kerbela faciasında, hastalığı nedeniyle savaş meydanına çıkması mümkün olmamış ve böylece Peygamber hanedanından sağ kalan tek yetişkin erkek olmuştur. İmam Zeynülabidin, Kerbela mesajının insanlığa ulaşması için halası Hz. Zeynep ile birlikte büyük bir rol üstlenmiştir. Bereketli ömrü boyunca çeşitli vesilelerle Kerbela'nın hatırasını canlı tutmuş ve o büyük musibet için ağlamıştır.

İmam Zeynülabidin Kerbela olayının ardından esir olarak götürüldüğü Şam'dan tekrar ziyaret için Kerbela'ya varmış ve oradan da ceddi Rasulullah'ın (s) şehri Medine'ye dönüp ömrünün sonuna kadar Medine'de yaşamıştır.

Hicri 63 yılında Medine'de Emevilere karşı büyük bir kıyam meydana geldi. İmam, vahim bir yıkımla bitecek ve kanların akmasına, namusların çiğnenmesine vesile olacak olan bu olayın (Harre Vakası) sonucunu bildiği için, kenarda durup yüzlerce aileye sığınak olmayı tercih etmiştir. Enteresandır ki bu olayın başlangıcında İmam Ali (a) ve evlatlarına düşmanlığıyla tanınmış olan Mervan Bin Hakem de ailesini İmam Zeynülabidin'e emanet etmiştir.

İmam Zeynülabidin, zulüm hâkimiyetini yıkma konusunda sonuçsuz kalan Tevvabin ve Muhtar Sakafi kıyımlarına da açık destek vermemiştir. İmamın asıl hedefi, ümmetin manevi hayatını ihya etmek, fikri ve ahlaki yönde İslam mektebini ayakta tutmaktır.

İmam Zeynülabidin'in Ahlak ve İbadeti

Malik bin Enes şöyle der: "Ali bin Hüseyin bir gece gündüz boyunca bir rekât namaz kıları. Bu durum dünyadan göçünceye kadar devam etti. Bu yüzden ona 'Zeynülabidin' denilmiştir."¹

İmam Zeynülabidin'in namaza hazırlanırken halinin değiştiği ve titremeye başladığı rivayet edilmiştir. Kendisine sorulunca bu durumu şöyle açıklamıştır: "Kimin karşısına çıkacağımı, kimle münacaat edeceğimi bilmiyor musunuz?"²

Çok defa hac ve umre ziyaretine gitmiştir. Tarih kaynaklarında İmam'ın hac seferleriyle ilgili çok sayıda kayıt mevcuttur. Allah'ın evinin ziyaretine gittiği bildirilmiştir. Hatta kendisini tanımayan insanlarla yolculuk eder, onlara hizmette bulunmayı severdi. Evden çıkmadan güzel yiyecekler hazırlar onları yol arkadaşlarına ikram ederdi.

İhtiyacı olmadığı halde çok sayıda köle satın alır, bir süre yanında tutup eğittikten sonra onları azat ederdi. Öyle ki tarih kaynakları İmam Zeynülabidin'in azat ettiği kölelerin bir ordu gibi büyük bir kitle oluşturduğunu yazmışlardır.

İmam Zeynülabidin kelimenin tam anlamıyla fakir dostu bir insandı. Geceleri karanlıkta fakir fukaranın, yetim ve çaresizlerin evini dolaşarak erzak paylaştırır ve kimilerine dirhem dinar dağıtırdı. Fani dünyayı terk edip mübarek vücudu yıkanırken, her gece taşıdığı erzak torbasının sırtında iz yaptığını gördüler.³

Meşhur İslam tarihçisi İbn-i İshak şöyle naklediyor: Medine'de yaşayan bir kısım insanlar geçimlerini kimin sayesinde sağladıklarını bilmiyorlardı. Ali bin Hüseyin dünyadan göçünce onların gece erzakı kesildi.⁴

1- Zehebi, el-İber c. 1 s. 83

2- İkdulferid c. 3 s. 169 ve Zehebi, Siyeru E'lam'un-Nubela c. 4 s. 392

3- Hilvet ul'Evliya c. 3 s. 136 ve daha bir çok eserde nakledilmiştir.

4- Zehebi, Siyeru E'lam'un-Nubela c. 4 s. 393

Ayrıca İmam Zeynülabidin bütün varlığını iki defa fakirler arasında taksim etmiştir.¹

İmam Zeynülabidin'in Manevi Mirası

İmam Zeynülabidin'den İslam ümmetine çok geniş bir manevi miras baki kalmıştır. Bunların başında Sahife-i Seccadiye ismiyle elimize ulaşan dua kitabıdır. Bu kitap, dua kalıbında olmakla birlikte, tevhid, nübüvvet, kuran, ibadetler, peygamberler, melekler, toplumsal ve kişisel ahlak gibi bir çok konuyu da içeren mükemmel bir maarif hazinesidir. Kitabın senedi çok sağlamdır ve Sünni Şii âlimler tarafından en üst seviyede muteber sayılmakta hatta bazı alimlerce mütevatir² olarak değerlendirilmektedir.

Bu dua kitabının dışında İmam Zeynülabidin'in başka yüzlerce kıymetli sözü ve bazı duaları günümüze ulaşmıştır. Özellikle "Ebu Hamza Somali Duası" etkileyici içeriği ile şöhrat kazanmış değerli bir manevi mirastır.

Bütün Müslümanların İmamı:

İmam Zeynülabidin her mezhepten Müslümanların dinî, ilmî, manevî lideri ve imamıdır. Nitekim büyük Sünni âlimler ve hatta mezhep imam-ları kendisini övmüşlerdir.

İmam ile aynı dönemde yaşayan meşhur hadis âlimi Muhammed bin Müslim Zührî, İmam'ın talebelerinden sayılır. Zührî Emevîlerle özellikle de Hışam bin Abdulmelik ile iyi ilişkiler içinde idi. İmam kendisini bundan dolayı kınıyor ve sakındırıyordu. Buna rağmen İmam Zeynülabidin'e çok değer verir çok büyük sayardı. Öyle ki Emevîler İmam'ı kastederek "Peygamberinden ne haber?" diye Zührî'ye takılırlardı.³ İbn-i Kesir Zuhri'nin "Ne ondan üstün bir Haşimi ne de ondan bilgili bir âlim gördüm" dediğini nakletmiştir.⁴

1- İrbili, Keşf ul'Ğumme c. 2 s. 136

2- Mütevatir, çok sayıda farklı kişiler ve farklı senet zincirleriyle aktarıldığı için uydurma olma ihtimali bulunmayan rivayetlere denilmektedir.

3- Biharu l'Envar c. 74 s. 155

4- İbn-i Kesir, El-Bidaye ve n'Nihaye c. 9 s. 124; Zehebi, Tezkiretu l'Huffaz c. s. 75

İmam Şafii ise şöyle demiştir: O, Medine halkının en bilgili alimi idi.¹

Hukuk Risalesinin Senedi

Hukuk risalesi Hicri 4. yüzyılda vefat etmiş olan Hasan bin Ali Harranî'nin² "Tuhef ul'Ukul" eserinde ve yine aynı yüzyılda yaşamış olan Şeyh Saduk'un³ "El-Hisal" ve "Men La Yehzuruhu l'Fakih" kitaplarında tam metin olarak zikredilmiştir. Bu üç kaynak arasında kayda değer bir fark bulunmamaktadır. "Hac Hakki" bölümü Şeyh Saduk'un iki eserinde mevcuttur, Hasan bin Ali Harranî'nin eserinde zikredilmemiştir.

Hukuk Risalesinin sıhhat ve güvenilirliği hakkında şu nükteler dile getirilebilir:

Şeyh Saduk ve üstadı Hüseyin bin Babeveyh gibi büyük alimlerin bu risaleyi dikkate alıp nakletmesi, risalenin güvenilir kaynağa dayandığını gösteriyor.

Hadis âlimleri, Risalenin Şeyh Saduk'un el-Hisal kitabında aktarılan senedini (meçhul raviler içerdiği için) zayıf olarak değerlendirmiş ama Şeyh Saduk'un diğer eseri Men La Yehzuruhu l'Fakih'te aktarılan senedini ise sahih olarak değerlendirmişlerdir.

Ayrıca bu risalede kişisel, kitlesel hatta mezhebi bir menfaat söz konusu olmadığına göre tahrif ve vazetme ihtimali de azdır denilebilir. İnsanlar genellikle kendi menfaatleri veya düşünceleri için rivayet uydururlar. Bu risalede net olarak böyle bir amaca hizmet edecek konular bulunmuyor.

Yine risalenin ilahî ahlak ve maarife dayalı ulvî içeriği, özellikle Arapça metindeki fesahat ve belağatı, bu sözlerin sıradan insanlardan sadır olmayacak kadar değerli olduğunu göstermektedir.

1- İbn-i Ebi l'Hadid, Şerh-i Nehcülbelâğ c. 15 s. 274

2- Vefat: Hicri 381

3- Vefat: Hicri 382

İslam tarihi boyunca Ehlibeyt ve Ehlişünnet âlimleri bu risaleyi önemsemiş, şerhler yazmış, kitaplarında yer vermişlerdir.

Hukuk Risalesi Hakkında Notlar

Hukuk risalesini okumaya geçmeden önce birkaç konuya dikkatinizi çekmek istiyoruz:

Bir: Kuşkusuz toplum bireylerinin ve aile efradının biri birine karşı hak hukukunu bilmesi en önemli gerekliliklerden biridir. Dikkatli baktığımızda çağdaş Batı kültürünün telkin ettiği hukuk ve ahlak bakışında fert başkalarının hakkından çok kendi haklarını gözetmeye yönlendiriliyor. Hal bu ki insanoğlu oluşunda zaten yeterince bencil ve ben eksenlidir, dolayısıyla önce başkalarının hakkını gözetmeyi öğrenmelidir. İnsanların çekişmeleri hep başkalarının hakkını riayet etmemek yüzündendir. Bu sebeple olacak ki İmam Zeynülabidin (a) Hukuk Risalesi'nde muhatabına Allah'ın hakkından başlayarak kişinin boynunda bulunan bütün hakları sayıp dökmüş, muhatabına alacaklarını değil borçlarını bildirmiştir. Bununla birlikte Allah hakkından sonra ilk hak olarak kişinin kendi haklarını hatırlatmıştır. Tabi bu haklar da insanın serkeş nefsi şımartmaya yönelik değil bilakis kişinin saadet menziline ulaşması için kendisi hakkında riayet etmesi gereken haklardır.

Başka tabirle Hukuk Risalesi, bize yaratana ve yaratılanlara karşı vazifelerimizi vicdan ve ahlak çerçevesinde hatırlatmaktadır. Hayatımız boyunca her taraftan bize ulaşan nimetlere, iyiliklere karşı bizim de kıymet bilen ve veren bir el olabilmemiz, sevgi ve saygıda kusur etmememiz için Hukuk Risalesi bize yol göstermektedir. Hukuk risalesi bize alan el değil veren el olmayı öğütüyor.

İki: Hukuk Risalesi, isminden anlaşıldığının aksine bir hukuk kitabı değildir. Evet, hakları öğreten bir risaledir ancak kullandığı dil, fikhî hukuk veya bilindik mahkeme hukuku dili değildir. İmam Zeynülabidin (a) aslında toplumu mahkeme hukukuna ihtiyaç duymayacağı bir seviyeye taşıyacak olan ahlak, akıl, vicdan ve iman bazlı hukuk ile tanıştırmayı tercih etmiştir. Anne baba hakkını, komşu hakkını, arkadaş hakkını anlatırken, olması gereken en iyi ölçü alıyor ve bize "kâmil insan" mertebesine ulaşmak için dikkat etmemiz gerekenlerle tanıştırıyor.

İmam, çoğu zaman hakların kaynağı olan değerlere atıfta bulunuyor. Sayılan hakların çoğu “bilmelisin ki” tabiriyle başlıyor ve İmam, muhataba vazifeden önce o vazifenin kaynağı hakkında bilinç açılıyor. Örneğin anne hakkını bildirirken annenin yaptığı fedakârlıkları anlatıyor. Böylece muhatap, annesine karşı vazifesinin büyüklüğünü zaten anlayacaktır.

Üç: İmam Zeynülabidin (a) her bir hakkı anlatırken, en temel konulara temas edip geçiyor ve tek tek detaylara giren bir liste vermiyor. İmam, öyle cümleler kuruyor ki onları idrak edip yerine getiren zaten onun benzeri veya aşâğısında olan şeyleri anlamış ve yerine getirmiş olacaktır.

Dört: Hukuk Risalesi’nde tek bir kelime dahi mezhebî içerik bulunmuyor. Hatta İslam’a ve Müslümanlara mahsus kısımları da sınırlıdır. Namaz, oruç ve hac ibadetlerinin kişi üzerindeki hakkı, müezzinin hakkı, cemaat namazı imamının hakkı ve benzeri bazı İslamî başlıkları çıktığımızda, risalenin tümüne yakını din ötesi diyebileceğimiz evrensel insanî değerleri konu edinmektedir. Anne-baba hakkı, kardeş hakkı, arkadaş hakkı, konuştuğun kişinin hakkı, komşu hakkı, alacaklı-verecekli hakkı, davalı-davacı hakkı, öğrenci-öğretmen, yöneten-yönetilen hakkı, danışan-danışılan hakkı, eş hakkı, büyük-küçük hakkı, isteyen-istenilen hakkı, iyilik veya kötülük eden kişinin hakkı... gibi bütün insanlığı ilgilendiren konular ilahî bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

Beş: Bu risale materyalist dünya görüşü ile ilahî dünya görüşünü biri birinden ayırmak için olağanüstü güzel bir perspektif sunuyor. Materyalist, oportünist bir anlayışla bakacak olursak bu risalede anlatılan neredeyse her şey havada kalıyor ve aksi geçerlilik kazanıyor. İlahî ahlak ve düşüncenin kişiye kazandırdığı engin ufuk ve maddiyat ötesi bakış Hukuk Risalesi’nde açık seçik kendisini belli etmektedir.

Şu cümle bu konuda güzel bir örnektir: “Eğer hasmın senin aleyhindeki iddiasında haklı ise onun kanıtını geçersiz kılmaya, davasını iptal etmeye çalışma ve böyle (haksız) bir durumda kendi nefsinin hasmı ol, kendi aleyhine hakemlik yap.”

Çaba bizden başarı Allah’tandır.

ABOUT IMAM ZAINALABEDEEN AND LEAFLET OF LAW

Who is Imam Zainalabedeem (a)?

He is the son of Imam Hussein, the beloved grandson of the Prophet. Because of his fondness for worship, he is known as “Zainalabedeem” in the sense of ornament of the worshippers but his real name is Ali. He is also known by his nickname Sajjad. because of his long prostrations. He was born in 38 AH in Medina. He is one of the most well-known and loved Ahlubait imams of all Muslim sects.

In the Karbala catastrophe that took place in 61 AH, he was the only adult man to survive on the battlefield because of his illness. He played big role with his aunt Zainab together to ensure, Karbala message to reach to the humanity. On various occasions during his fertile life, he kept the memory of Karbala alive and he cried for the great calamity..

Imam Zainalabedeem arrived in Karbala after visiting Damascus, where he was taken as a prisoner after the Karbala incident.

In 63 AH there was a great rebellion against the Umayyads in Medina. The Imam chose to stand on the sidelines and shelter hundreds of families, knowing the outcome of this incident (Battle of Harrah), which would end in grave destruction and cause the blood to flow and to break the honor. Interestingly, at the beginning of this incident Marwan b. Hakam who is known for hostility to Imam Ali and his sons entrust this mom and his family to Imam Zainalabedeem.

Imam Zeynelabedeem did not support openly Tawwabun Uprising and Mukhtar Thaqafi, which did not give any results about the destruction of the persecution. The aim of the Imam was to revive the spiritual life of the ummah and to maintain the Islamic school in an intellectual and moral way.

Imam Zainalabedeem's Ethics and Worship

Malek b. Anas says: Ali b. Hussein performed a thousand prayers a day during the day. This situation continued until his migration from the world. Therefore, he is called Zainalabedeem.¹

1- Dhahabi Al-ibar vol. 1 p. 83

It is rumored that Imam Zainalabedeem changed his state and began to shake while he was preparing for prayer. When asked about this situation, he stated: "Don't you know who I'm going to confront, who I'm going to reciprocate with?"¹

He went to visit Hajj and Umrah many times. There are many records on the history of Imam's pilgrimage.. He visited Kaaba with his foots , He even traveled with people who didn't know him and liked to see their work. They served good food before leaving the house and served them to their friends.

He bought a lot of slaves without needing them, he held them with him and educated for a while, then freed them. History sources say that the slaves released by Imam Zainalabedeem constitute a large mass as an army.

Imam Zainalabedeem was literally a friend of poor.. At night he used to scatter around the house of the poor, orphan and desperate in the dark. He even paid some. When he left the mortal world, while washing his blessed body, they saw that the food bag he carried every night made a trail on his back.²

The well-known Islamic historian Ibn Isaac recounts: Some of the people living in Medina did not know who provided their livelihood. When Ali b. Hussain migrated from the world, their night supplies were cut.³

In addition, the entire existence of Imam Zainalabedeem was divided between the poor two times.⁴

The Spiritual Heritage of Imam Zainalabedeem

A vast spiritual heritage from the Imam Zainalabedeem was left to the Islamic Ummah. The most important of these is the prayer book that we received with the name of Sahifa al-Sajjadiyya. This book is praying

1- al-'Iqd al-farid vol. 3 p. 169 and Siyar i'lam al-nubalā, vol. 4, p. 392

2- Hilyat al-awliya' vol. 3 p. 136

3- Zahabi, Siyar ilām al-nubalā, vol. 4, p. 393

4- Irbili, Kashf al-ghumma vol.2 p. 136

book but also an excellent treasure trove, which includes many subjects such as tawhid, prophethood, koran, worship, prophets, angels, social and personal morality. The book is very strong reference and highly regarded by Sunni and Shiite scholars.

Apart from this prayer book, hundreds of precious words and prayers of Imam Zainalabedeen have survived. Especially the Abu Hamza Thumali Prayer is a valuable spiritual heritage that has gained a reputation for its impressive content.

Imam of all Muslims

Imam Zainalabedeen is the religious and spiritual leader and imam of Muslims from every denomination. Indeed, the great Sunni scholars and even the imams of the sect praised him.

Muhammad b. Muslim Zuhri, the famous hadith scholar who lived in the same period with Imam, is considered one of the students of Imam. He had good relations with the Emperors, especially with Hisham b. Abdulmalik. The Imam thus condemned and abstained. However, He counted Imam Zainalabedeen so great that the Umayyads would have stuck with Zuhri by referring to the Imam. What about your Prophet?¹ Ibn Kathir told Zuhri, said; I saw neither a superior Hashemite nor a scholar who knew better than him.²

Imam Shafi said: He was the most learned scholar of the people of Madina.³

The Reference of Leaflet of Law

The legal remedy was mentioned in the full text of Hasan b. Ali Harrani's⁴ Tuhaf al-'uqul, who died in the 4th century and in the books

1- Bihar al-anwar vol. 74 p. 155

2- Ibn Kathīr, al-Bidāya wa l-nihāya vol. 9 p. 124; Zahabi, Tazkiratul Huffaz vol. 1 p. 75

3- Ibn Abi l-Hadid, Sharh Nahj al-balaghah vol. 15 p. 274

4- Death: H 381

of Sheikh Saduq¹ al-Khesal and Man la Yahduru al-Faqih, who lived in the same century. There is no significant difference between these three sources. The Right of Hajj chapter was found in two works of Sheikh Saduq, while Hasan b. Ali Harrani was not mentioned in his work.

The following wisdom about the reliability of the Leaflet of Law can be expressed:

a- Great scholars like Sheikh Saduq and his master Hussein b. Babeveyh pay attention to this leaflet and tell it, so it shows that the leaflet is linked to a reliable source.

b- Hadith scholars considered the copy of the Leaflet transferred to the book of Sheikh Saduq's al-Hisal as weak (because they contain unknown narratives), but they evaluated Sahik Saduq's other work Man la Yahduru al-Faqih which was transferred to Sheikh-iqah.as strong.

c- It is possible to say that there is no personal mass or sectarian benefit in this treaty. People usually make up rumor because of their benefits or thoughts. It is unlikely be corrupted.

d- The voluntary content of the leaflet based on the divine moral and moral, especially in the Arabic text, the prejudice and the altar, shows that these words are not originated from ordinary people.

e- During the the Islamic history this Leaflet has been very important for scholars of Ahlul Bayt and Ahle Sunnah.

Notes on Leaflet of Law

We would like to draw your attention to a few issues before proceeding with reading the Leaflet of Law:

One: Of course, it is one of the most important requirements that the members of society and family members know the law of rights against one of them. When we look carefully at the law and morality that contemporary Western culture has instilled in us, individuals are directed to take care of their rights rather than the rights of others.

1- Death: H382

There is already selfishness in a human being, and axial of selfishness, so human must first learn to observe the rights of others. Problems between people happens because of not showing respect others rights. Therefore, Imam Zeynelabedeen (a) has enumerated all the rights on the person starting from the right of Allah to his counterpart in the Leaflet of Law and notified his debts to the interlocutor. However, after Allah's right He has reminded one's own rights as the first right a, but these rights are not to spoil the human self-esteem, but rather to respect one's self to reach a Ideal human (Ensan-e Kamel).

In short, the Leaflet of Law reminds us of our duties to the our creator within the framework of conscience and morality. Blessing rain from divine source before coming to the world, our environment, our family, our brothers, our society, and the ones we have received from the valuable and giving us a hand, to keep our hand in love and respect for our fault.

Two: The Leaflet of Law, contrary to what the name suggests, is not a law book. Yes, it is a treatise that teaches rights, but the language it uses is not the language of jurisprudence, or the language of common court law, it does not teach such rights. Imam Zainalabedeen (a) has actually preferred to introduce the morality, reason, conscience and faith-based law that will bring the society to a level where it does not need to go to court law. When describing the right of the parents, the right to the neighbor, the right to be a friend, by taking the best measure of what should be, he introduces him to what he needs to consider in order to be a "ideal human, often referring to the values that are the source of these rights. For example, when telling the mother rights it told how her mothers sacrifice her for him , so that the person can easily deduce his duty against her mother. Most of the rights listed begin with the phrase you should know, and Imam (a) takes consciousness about the source of that task before the interlocutor. When the individual knows who the creator is and how his mother has endured efforts, he will make every effort to put the bar at the top in respecting their rights.

Three: Imam Zainalabedeen (a) does not provide a list of individual details when it comes to describing each right. Imam makes such sentences that the realization and fulfillment of them must have unders-

tood and fulfilled what is similar or below. Therefore, the rights are not counted as a full inclusive list; The basic logic of a right and its overlooked points are more common.

Four: There is no even a single word of sectarian content in the Leaflet of Law. In addition to this, except the issue of the right of prayer, fasting and pilgrimage on the person, the right of the muezzin, the right of the imam of the congregation and the similarity of some Islamic literature, the issue of universal human values which are main subjects of this leaflet. The right of the parents, the right of sibling, the right of the friend, the right of the person who is spoken, the right of the neighbor, the right of the creditor, the right of the defendant-plaintiff, the student-teacher, the governed-managed right, the right of the consultant-consulted right, The subjects that concern all humanity such as the right of wishing and the right of the wicked person are dealt with from a divine point of view.

Five: This treatise offers an extraordinarily beautiful perspective to distinguish the materialist worldview and the divine worldview from each other. If we look at it with a materialist, opportunist understanding, almost everything that is described in this treatise remains in the air and it becomes invalid. The tremendous horizon and world-wide gaze that divine moral and thought bring to the person is clear in his Leaflet of Law..

The sentence is a good example: If the rival's claim is right against you, don't try to void his evidence to cancel his case, and become the enemy of your own ego in such a (unfair) situation, and arbitrate against your own..

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 اَعْلَمَ رَحِمَكَ اللَّهُ أَنَّ اللَّهَ عَلَيْكَ حُقُوقًا مُجِيطَةً بِكَ فِي كُلِّ حَرَكَةٍ
 تَحَرَّكَتَهَا، أَوْ سَكَنَةً سَكَنْتَهَا، أَوْ مَنَزِلَةً نَزَلْتَهَا، أَوْ جَارِحَةً قَلَبْتَهَا وَالَّتِي تَصَرَّفْتَ بِهَا،
 بَعْضُهَا أَكْبَرُ مِنْ بَعْضٍ. وَأَكْبَرُ حُقُوقِ اللَّهِ عَلَيْكَ مَا أُوجِبَهُ لِنَفْسِهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مِنْ حَقِّهِ
 الَّذِي هُوَ أَصْلُ الْحُقُوقِ وَمِنْهُ تَفَرَّعَ. ثُمَّ مَا أُوجِبَهُ عَلَيْكَ لِنَفْسِكَ مِنْ قَرْنِكَ إِلَى قَدَمِكَ عَلَى
 اخْتِلَافِ جَوَارِحِكَ. فَجَعَلَ لِبَصَرِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِسَمْعِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِللِّسَانِ

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla

Allah seni esirgesin (ey kardeşim)! Bilmelisin ki üzerinde Allah'ın seni kuşatan hakları vardır; her hareketin ve duruşunda, vardığın her yerde, kullandığın her uzvunda, faydalandığın her araç gereçte... Bu hakların bazıları bazısından büyüktür, en büyük hakkı ise kendi hakkı olarak sana farz kıldığıdır. İşte bütün hakların başı ve asıl dayanağı Allah hakkıdır ve diğer bütün haklar bu hakkın dalı budağı olarak ortaya çıkar.

(Allah hakkından) sonra sana farz kılınan ise senin kendine ait haklardır. Tepeden tırnağa sahip olduğun bütün uzuvlarının senin üzerinde hakları vardır. Eylemlerini gerçekleştirdiğin organlarının; gözünün, kulağının, dilinin, elinin, ayağının, karnının, tenasül organının senin üzerinde hakları bulunuyor.

In the Name of Allah, Most Beneficent, Most Merciful

Know God have mercy upon you that God has rights incumbent upon you and that these encompass you in every motion through which you move, every rest which you take, every waystation in which you reside, every limb which you employ, and every instrument which you use. Some of these rights are greater than others. And the greatest of God's rights incumbent upon you is what He has made incumbent upon you for Himself the Blessed and the Exalted from His rights. That which is the root of all rights from which others branch out. Then those which He has made incumbent upon you in yourself, from your crown to your foot, according to the diversity of your organs.

عَلَيْكَ حَقًّا وَ لِيَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَ لِرِجْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَ لِبَطْنِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَ لِفَرْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا فَهَذِهِ الْجَوَارِحُ السَّبْعُ الَّتِي بِهَا تَكُونُ الْأَفْعَالُ ثُمَّ جَعَلَ عَزَّ وَ جَلَّ لِأَفْعَالِكَ حُقُوقًا فَجَعَلَ لِمَصَلَّتِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَ لِمَصُومِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَ لِمَصَدَّقَتِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَ لِهَدْيِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَ لِأَفْعَالِكَ عَلَيْكَ حَقًّا ثُمَّ تَخْرُجُ الْحُقُوقُ مِنْكَ إِلَى غَيْرِكَ مِنْ ذَوِي الْحُقُوقِ الْوَاجِبَةِ عَلَيْكَ وَ أُوجِبُهَا عَلَيْكَ حَقًّا أَيْمَنَّاكَ ثُمَّ حُقُوقُ رَعِيَّتِكَ ثُمَّ حُقُوقُ رَحِمِكَ

Sonra yüce Allah (cc) gerçekleştirdiğin ameller için de senin üzere haklar kararlaştırmıştır: Namazının hakkı, orucunun hakkı, verdiğin sadakaların hakkı, kestiğin kurbanın hakkı ve diğer fiillerinin hakları.

Bundan sonra senin dışına çıkan haklar gelir ki bunlar senin üzerinde hak sahibi olanların haklarıdır. En önce farz olan hak önderlerinin hakları, sonra emrin altında olanların hakları, sonra yakınlarının haklarıdır.

He established for your sight a right incumbent upon you, and your hearing a right incumbent upon you, and your tongue a right incumbent upon you and your hand a right incumbent upon you, and your legs a right incumbent upon you, and your stomach a right incumbent upon you, and your private part a right incumbent upon you. These are the seven organs through which deeds take place. Then the Mighty and the High established for your deeds rights incumbent upon you. Then He established for your ritual prayer a right incumbent upon you, and your fasting a right incumbent upon you, and your charity a right incumbent upon you, and your offering a right incumbent upon you, and your deeds a right incumbent upon you. Then the rights extend out from you to others who have rights incumbent upon you. And the most incumbent of them incumbent upon you are the rights toward your leaders, then the rights toward your subjects, and then the rights toward your relations of kin.

فَهَذِهِ حُقُوقٌ يَنْشَعِبُ مِنْهَا حُقُوقٌ فَحُقُوقُ أَيْمَتِكَ ثَلَاثَةٌ أَوْجِبُهَا عَلَيْكَ حَقُّ سَائِسِكَ بِالسُّلْطَانِ
ثُمَّ حَقُّ سَائِسِكَ بِالْعِلْمِ ثُمَّ حَقُّ سَائِسِكَ بِالْمَلِكِ وَ كُلُّ سَائِسٍ إِمَامٌ وَ حُقُوقُ رَعِيَّتِكَ ثَلَاثَةٌ
أَوْجِبُهَا عَلَيْكَ حَقُّ رَعِيَّتِكَ بِالسُّلْطَانِ ثُمَّ حَقُّ رَعِيَّتِكَ بِالْعِلْمِ فَإِنَّ الْجَاهِلَ رَعِيَّةُ الْعَالِمِ وَ حَقُّ
رَعِيَّتِكَ بِالْمَلِكِ مِنَ الْأَزْوَاجِ وَ مَا مَلَكَتْ مِنَ الْأَيْمَانِ

Bu sayılan haklardan da türeyen haklar vardır.

Önderlerinin (öncülerinin) hakkı üç kısımdır: En önemlisi yönetimde önderin olanın hakkıdır, sonra ilimde öncü ve önderin olanın hakkı, sonra ise mülkiyette önderin olanın hakkı. Her üstünlük ve öncülük sahibinin bir önderlik vasfı vardır.

Emrin altında olanların da hakkı üç kısımdır: En önemlisi yönetici olarak sorumluluğun altında bulunanların hakkı, sonra eğitim öğretimde sorumluluğun altında olanların (çünkü bilgisiz bilgili olanın sorumluluğu ve yönetimi altındadır) hakkı ve daha sonra mülkünde sorumluluğun altında olanlar, yani eş veya hizmetçilerin gibi.

And from these rights branch out other rights. The rights of your leaders are three-fold: The one most incumbent upon you is the right of him who trains you through authority, then the right of him who trains you through knowledge, then the right of him who trains you through property. And each trainer is a leader. And the rights of your subjects are three-fold: The one most incumbent upon you is the right of those who are your subjects through authority, then the right of those who are your subjects through knowledge, for the man of ignorance is the subject of the man of knowledge And then the right of those who are your subjects through property, such as wives and those owned by the right hand ¹. And the rights of your relations of kin are multi-fold: they hold according to the degree of closeness of the relationship.

وَحَقُّ رَجْمِكَ كَثِيرَةٌ مُنْصَلَةٌ بَقْدَرِ اتِّصَالِ الرَّجْمِ فِي الْقَرَابَةِ فَأَوْجِبُهَا عَلَيْكَ حَقُّ أُمِّكَ
 ثُمَّ حَقُّ أَبِيكَ ثُمَّ حَقُّ وَلَدِكَ ثُمَّ حَقُّ أَخِيكَ ثُمَّ الْأَقْرَبُ فَلِأَقْرَبِ وَ الْأَوَّلُ فَلِأَوَّلٍ ثُمَّ حَقُّ
 مَوْلَاكَ الْمَنْعُمِ عَلَيْكَ ثُمَّ حَقُّ مَوْلَاكَ الْجَارِي نِعْمَتُهُ عَلَيْكَ ثُمَّ حَقُّ ذِي الْمَعْرُوفِ لَدَيْكَ ثُمَّ
 حَقُّ مُؤَدِّنِكَ بِالصَّلَاةِ ثُمَّ حَقُّ إِمَامِكَ فِي صَلَاتِكَ ثُمَّ حَقُّ جَلِيسِكَ ثُمَّ حَقُّ جَارِكَ ثُمَّ حَقُّ
 صَاحِبِكَ ثُمَّ حَقُّ شَرِيكَكَ ثُمَّ حَقُّ مَالِكَ ثُمَّ حَقُّ غَرِيمِكَ الَّذِي تَطَالِبُهُ ثُمَّ حَقُّ غَرِيمِكَ الَّذِي
 يُطَالِبُكَ ثُمَّ حَقُّ خَلِيطِكَ

Akraba ve yakınlarının hakları da çoktur ve yakınlık bağına göre sürüp gider. Bu hakların en önceliklisi annenin hakkı, sonra babanın hakkı, sonra evlatlarının hakkı, sonra kardeşlerinin hakkı ve ardından yakından uzağa doğru ne kadar yakın o kadar önemli olarak devam edip giderlerin hakları vardır.

Bunlardan sonra (köleyken) sana iyilik edip azat eden efendinin hakkı, sonra senin iyilik yapıp (kölelikten) azat ettiğin kişinin hakkı, sonra sana iyiliği dokunan kişinin hakkı, sonra namazın için ezan okuyan müezzinin hakkı, sonra sana namaz kıldıran cemaat imamının hakkı, sonra seninle oturup konuşan kişinin hakkı, sonra komşunun hakkı, sonra arkadaşının hakkı, sonra ortağının hakkı, sonra malının hakkı, sonra alacaklı olduğun borçlunun hakkı, sonra borcun olan alacaklının hakkı, sonra çok birlikte olduğun kişinin hakkı,

Then the most incumbent one upon you is the right of your mother, then the right of your father, then the right of your child, then the right of your brother, then the next nearest, and then the next nearest, and the most worthy, and then the next most worthy. Then there is the right of your master who favors you², then the right of the slave the servant whose favors reach you³, then the right of him who treats you kindly, then the right of your caller to prayer, then the right of your prayer leader, then the right of your sitting companion, then the right of your neighbor, then the right of your companion, then the right of your partner, then the right of your property, then the right of the debtor who must pay you back, then the right of your creditor who demands his debt to be paid back, then the right of your associate, then the right of your adversary who has a claim against you,

ثُمَّ حَقُّ خَصْمِكَ الْمُدَّعِي عَلَيْكَ ثُمَّ حَقُّ خَصْمِكَ الَّذِي تَدَّعِي عَلَيْهِ ثُمَّ حَقُّ مُسْتَشِيرِكَ ثُمَّ حَقُّ الْمُسِيرِ عَلَيْكَ ثُمَّ حَقُّ مُسْتَنْصِحِكَ ثُمَّ حَقُّ النَّاصِحِ لَكَ ثُمَّ حَقُّ مَنْ هُوَ أَكْبَرُ مِنْكَ ثُمَّ حَقُّ مَنْ هُوَ أَصْغَرُ مِنْكَ ثُمَّ حَقُّ سَائِلِكَ ثُمَّ حَقُّ مَنْ سَأَلْتَهُ ثُمَّ حَقُّ مَنْ جَرَى لَكَ عَلَى يَدَيْهِ مَسَاءَةٌ بِقَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ أَوْ مَسْرَّةٍ بِذَلِكَ يَقُولُ أَوْ فِعْلٍ عَنْ تَعَمُّدٍ مِنْهُ أَوْ غَيْرِ تَعَمُّدٍ مِنْهُ ثُمَّ حَقُّ أَهْلِ مِلَّتِكَ عَامَّةً ثُمَّ حَقُّ أَهْلِ الذِّمَّةِ ثُمَّ الْحَقُوقُ الْحَادِثَةُ بِقَدْرِ عِلَلِ الْأَحْوَالِ وَتَصَرُّفِ الْأَسْبَابِ فَطَوَّبَى لِمَنْ أَعَانَهُ اللَّهُ عَلَى قَضَاءِ مَا أَوْجَبَ عَلَيْهِ مِنْ حَقَّوْقِهِ وَوَفَّقَهُ وَ سَدَّدَهُ.

sonra sana karşı davacı olan hasmının hakkı, sonra senin davacı olduğun hasmının hakkı, sonra sana akıl danışanın hakkı, sonra senin akıl danıştiğının hakkı, sonra nasihat ettiğin kişinin hakkı, sonra sana nasihatte bulunanın hakkı, sonra senden büyük olanın hakkı, sonra senden küçük olanın hakkı, sonra senden istekte bulunan kişinin hakkı, sonra senin istekte bulunduğun kişinin hakkı, sonra bilerek veya bilmeden elinden veya dilinden sana bir kötülük veya iyilik ulaşan kişinin hakkı, sonra dindaşlarının tümünün genel hakkı, sonra (Müslümanların himayesinde yaşayan gayrimüslim) zimmilerin hakkı, sonra çeşitli haller ve sebeplerle kendileri için bir hak ortaya çıkanların hakları gelir. Ne mutlu Allah'ın üzerine farz kıldığı hakları, yine O'nun inayet ve yardımıyla yerine getirmeye muvaffak olan kimselere!

then the right of your adversary against whom you have a claim, then the right of him who seeks your advice, then the right of him whose advice you seek, then the right of him who seeks your counsel, then the right of him whose counsel you seek, then the right of him who is older than you are, then the right of him who is younger than you are, then the right of him who begs from you, then the right of him from whom you beg, then the right of him who wrongs you either verbally or physically, then the right of him who does something to make you happy either verbally or physically whether intentionally or unintentionally, then the right of the people of your creed, then the right of those under the protection of Islam, then all rights hold which are incumbent upon you according to the vicissitudes of life and the availability of means. Therefore blessed be the one whom God helps fulfill the rights which He has made incumbent upon him and whom He grants success therein and guides him.

حقوق الله

١ . حق الله الأكبر

فَأَمَّا حَقُّ اللَّهِ الْأَكْبَرُ فَإِنَّكَ تَعْبُدُهُ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ بِالْإِخْلَاصِ جَعَلَ لَكَ عَلَى نَفْسِهِ أَنْ يَكْفِيكَ أَمْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَحْفَظَ لَكَ مَا تُحِبُّ مِنْهُمَا.

ALLAH'IN HAKLARI

1 - ALLAH'IN HAKKI

Allah'ın senin üzerindeki en büyük hakkı O'na kulluk edip hiçbir şeyi eş koşmamaktır. Bunu tertemiz ve arı duru bir kalple yaptığında, O da hem dünya hem ahiret işlerinde sana yetmeyi ve sevdiğin şeyleri senin için mahfuz tutmayı üstlenecektir.

RIGHTS OF GOD

1- THE GREATEST RIGHT OF GOD

Then the greatest right of God incumbent upon you is that you worship Him without associating anything with Him. When you do that with sincerity, He has made it binding upon Himself to give you sufficiency in the affairs of this world and the next and to keep for you whatever of them ⁴ that you like.

٢. حق النفس

وَأَمَّا حَقُّ نَفْسِكَ عَلَيْكَ فَإِنَّ تَسْتَوْفِيَهَا فِي طَاعَةِ اللَّهِ فَتَوَدِّي إِلَى لِسَانِكَ حَقَّهُ وَإِلَى
سَمْعِكَ حَقَّهُ وَإِلَى بَصَرِكَ حَقَّهُ وَإِلَى يَدِكَ حَقَّهَا وَإِلَى رِجْلِكَ حَقَّهَا وَإِلَى بَطْنِكَ حَقَّهُ وَإِلَى
فَرْجِكَ حَقَّهُ وَتَسْتَعِينُ بِاللَّهِ عَلَى ذَلِكَ.

2 - KENDİ HAKKIN

Senin kendi canının senin üzerindeki hakkı onu Allah'a itaate adaman; dilinin, kulağının, gözünün, elinin, ayağının, karnının ve tenasül organının haklarını riayet etmen ve bunun için Allah'tan yardım istemendir.

2 - THE RIGHT OF YOURSELF

And the right of yourself incumbent upon you is that you employ it in obeying God; then you deliver to your tongue its right, to your hearing its right, to your sight its right, to your hand its right, to your leg its right, to your stomach its right, to your private part its right, and you seek help from God in all that.

۳. حق اللسان

وَأَمَّا حَقُّ اللِّسَانِ فَاِكْرَامُهُ عَنِ الْخَنَى ^(۱) وَتَعْوِيدُهُ عَلَى الْخَيْرِ وَحَمْلُهُ عَلَى الْأَدَبِ
وَأَجْمَامُهُ إِلَّا لِمَوْضِعِ الْحَاجَةِ وَالْمَنْفَعَةِ لِلدِّينِ وَالْدُنْيَا وَإِعْفَاؤُهُ عَنِ الْفُضُولِ الشَّنْعَةِ
الْقَلِيلَةِ الْفَائِدَةِ الَّتِي لَا يُؤْمَنُ ضَرَرُهَا مَعَ قَلَّةِ عَائِدَتِهَا. وَيُعَدُّ شَاهِدَ الْعَقْلِ وَالذَّلِيلِ عَلَيْهِ
وَتَرْتِيزُ الْعَاقِلِ بِعَقْلِهِ حُسْنَ سِيرَتِهِ فِي لِسَانِهِ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.

3 - DİLİN HAKKI

Dilinin hakkı, onu kötü ve küfürlü sözlerden temiz tutman, güzel hayırlı sözlere alıştırmak, edebe yönlendirmek, onu dinî veya dünyevî bir faydası olmadıkça suskun tutman, faydası az ama hataya düşme ihtimali olan gereksiz sözlerden alıkoymandır. Dil, aklın belirtisi ve göstergesidir, akıllı kişinin aklıyla süslenmesi konuşma biçimindeki güzelliikle olur. Yüce ve azamet sahibi Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

3 - THE RIGHT OF YOUR TONGUE

And the right of the tongue is that you consider it too noble for obscenity, accustom it to good, direct it to politeness, ⁵ do not use it except in situations of needs and benefits of the religion and this world, and refrain from any meddling in which there is little to be gained, and there is no security from its harm that accompanies its small benefits. It ⁶ is the witness to and the evidence of the existence of the intellect. The demonstration of an intelligent person's intellect is through his reputation of good speech ⁷. And there is no power but in God the High, the Great.

٤. حق السمع

وَأَمَّا حَقُّ السَّمْعِ فَتَنْزِيهِهُ عَنْ أَنْ تَجْعَلَهُ طَرِيقًا إِلَى قَلْبِكَ إِلَّا لِفُوهَةٍ كَرِيمَةٍ تُحَدِّثُ فِي قَلْبِكَ خَيْرًا أَوْ تَكْسِبُ خُلُقًا كَرِيمًا فَإِنَّهُ بَابُ الْكَلَامِ إِلَى الْقَلْبِ يُؤَدِّي إِلَيْهِ ضَرْوُبُ الْمَعَانِي عَلَى مَا فِيهَا مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

4 - KULAĞIN HAKKI

Kulağının hakkı, onu sadece kalbinde iyi (duygular) oluşturacak veya güzel ahlak elde etmeni sağlayacak güzel şeylerin yolu olarak kullanmandır. (Bilmelisin ki) kulak çeşitli iyi ve kötü manaları taşıyan sözlerin kalbe giriş kapısıdır. Allah'tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

4 - THE RIGHT OF YOUR HEARING

And the right of hearing is to keep it pure by not making it the direct pathway to your heart, except for noble words that establish some good in your heart or grant you a noble trait. Indeed hearing is the gateway through which various concepts reach the heart -whether good or evil. And there is no power but in God⁸.

٥. حق البصر

وَأَمَّا حَقُّ بَصَرِكَ فَغَضُّهُ عَمَّا لَا يَجِلُّ لَكَ وَتَرْكُ ابْتِدَالِهِ إِلَّا لِمَوْضِعِ عِبْرَةٍ تَسْتَقْبِلُ
بِهَا بَصَرًا أَوْ تَسْتَفِيدُ بِهَا عِلْمًا، فَإِنَّ الْبَصَرَ بَابُ الْإِعْتِبَارِ .

5 - GÖZÜN HAKKI

Gözünün hakkı onu helal olmayana kapatman, bir ibret, bir basiret, bir bilgi elde etmeyeceğin yerlere rastgele çevirmemendir. Bil ki göz insan için ibret kapısıdır!

5- THE RIGHT OF YOUR SIGHT

And the right of your sight is that you lower it before everything, which is unlawful to you. And that you abandon using it, except in situations in which you can take heed in such a way that you gain insight or acquire knowledge by it. Indeed sight is the gateway to learning.

٦. حق الرجلين

وَأَمَّا حَقُّ رَجُلَيْكَ فَإِنَّ لَا تَمْشِي بِهِمَا إِلَى مَا لَا يَحِلُّ لَكَ وَلَا تَجْعَلُهُمَا مَطْبَتَكَ فِي
الطَّرِيقِ الْمُسْتَخَفَةِ بِأَهْلِهَا فَإِنَّهَا حَامِلَتُكَ وَسَالِكَةُ بَيْتِكَ مَسَلَّتْكَ الدِّينَ وَالسُّبُقَ لَكَ، وَلَا
قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ .

6 - AYAĞIN HAKKI

Ayaklarının hakkı da sana helal olmayana doğru onu götürme-
mektir. Bir de onları sahibini hafif düşürecek yere götürmek üzere
binek olarak kullanma. Kuşkusuz ayakların senin taşıyıcındır ve seni
hak yolunda yürütmek, seni ileri taşımak için vardır. Allah'tan başka
(gerçek) güç kuvvet sahibi yoktur.

6 - THE RIGHT OF YOUR LEGS

And the right of your legs is that you walk not with them toward
that which is unlawful to you. And you should not direct them in the
way that will lead the person they carry to being debased. Your legs will
carry you in the direction of the religion and they will help you go ahead.
And there is no power but in God 9.

٧. حق اليد

وَأَمَّا حَقُّ يَدِكَ فَإِنَّ لَا تَبْسُطَهَا إِلَى مَا لَا يَجِلُّ لَكَ فَتَنَالَ بِمَا تَبْسُطُهَا إِلَيْهِ مِنَ اللَّهِ الْعُقُوبَةَ فِي الْأَجَلِ، وَمِنَ النَّاسِ بِلِسَانِ اللَّائِمَةِ فِي الْعَاجِلِ، وَلَا تَقْبِضْهَا مِمَّا افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهَا وَلَكِنْ تَوَقَّرْهَا بِقَبْضِهَا عَنْ كَثِيرٍ مِمَّا يَجِلُّ لَهَا وَيَسْطِطُهَا إِلَى كَثِيرٍ مِمَّا لَيْسَ عَلَيْهَا، فَإِذَا هِيَ قَدْ عَقِلْتَ وَشَرِفْتَ فِي الْعَاجِلِ وَجَبَ لَهَا حُسْنُ الثَّوَابِ فِي الْأَجَلِ.

7 - ELİN HAKKI

Elinin hakkı onu helal olmayana uzatmamaktır. Eğer uzatırsan ahirette Allah'ın azabına ve dünyada insanların yergisine maruz kalacaksın. Bir de elini Allah'ın açmayı emrettiği yerde kapatmamalı (farz vazifelerini yerine getirmelisin). Ayrıca birçok helal olana (yasak olmadığı halde) elini uzatmayarak ve birçok farz olmayanı (mecburi olmadığı halde) elinle vererek eline daha çok saygınlık ve şeref kazandırabilirsin. Dünyada kendini tutan ve saygınlık kazanan bir elin elbet ahirette güzel bir mükafaatı olacaktır.

7- THE RIGHT OF YOUR HAND

And the right of your hand is that you stretch it not toward that which is unlawful to you. Should you do so, you will be chastised by God in the future. And you are not secure from the blameful tongue of the people now, either. Do not prevent your hands from performing what God has made obligatory for them. You should honor your hands in such a way as to prevent them from engaging in many of the deeds that are not allowed for them. You should let them engage in many deeds that are not harmful for them. If they¹⁰ are now used by the intellect and with honor now, then they are bound to receive a good reward in the future¹¹.

٨. حق البطن

وَأَمَّا حَقُّ بَطْنِكَ فَإِنَّ لَا تَجْعَلَهُ وِعَاءَ لِقَلِيلٍ مِنَ الْحَرَامِ وَلَا لِكَثِيرٍ، وَأَنْ تَقْتَصِدَ لَهُ فِي الْحَلَالِ وَلَا تُخْرِجَهُ مِنْ حَدِّ التَّقْوِيَةِ إِلَى حَدِّ التَّهْوِينِ^(٧) وَذَهَابِ الْمُرُوءَةِ، وَضَبْطُهُ إِذَا هَمَّ بِالْجُوعِ وَالظَّمَا فَإِنَّ الشَّبْعَ الْمُنتَهِي بِصَاحِبِهِ إِلَى التَّخَمِّ مَكْسَلَةٌ وَمَثْبُطَةٌ وَمَقْطَعَةٌ عَنْ كُلِّ بَرٍّ وَكَرَمٍ. وَإِنَّ الرِّيَّ الْمُنتَهِي بِصَاحِبِهِ إِلَى السُّكْرِ مَسْخَفَةٌ وَمَجْهَلَةٌ وَمَذْهَبَةٌ لِلْمُرُوءَةِ.

8 - KARNININ (MİDENİN) HAKKI

Karnının hakkı, onu az veya çok haramın kabı yapmaman, hatta helalde bile orta yollu olman, onu besleme haddinden öteye taşıyıp seni küçük düşürecek ve saygınlığını yitirecek noktaya getirmemen-dir. Açlık veya susuzlukla sınılandığı zaman da onu zapt etmen gerekir zira ağırlaşınca kadar yemek kişiyi tembelliğe ve sorumsuzluğa iter, her türlü güzel ve değerli işten geri koyar. Yine insanın denge-sini bozacak kadar çok içecek içmek de kişiyi küçük düşmeye, cahilce davranmaya ve saygınlığını yitirmeye sevk eder.

8 - THE RIGHT OF YOUR STOMACH

And the right of your stomach is that you make it not into a con-tainer for a little of that which is unlawful to you or a lot of it. You should be determined to eat what is lawful and not exceed the bounds of strengthening to the extent of belittling your stomach¹² to the point that you loose your manliness. And you should restrain it whenever you are extremely hungry or thirsty, since getting really full will cause indi-gestion, sluggishness, indolence, and it will hinder you from nobility and any good deeds. And drinking too much will make you feel drunk, light-headed, ignorant, and take away your manliness.

٩. حق الفرج

وَأَمَّا حَقُّ فَرْجِكَ فَحِفْظُهُ مِمَّا لَا يَجِلُّ لَكَ وَالِاسْتِعَانَةُ عَلَيْهِ بِغَضِّ الْبَصَرِ - فَإِنَّهُ مِنْ أَعْوَنِ الْأَعْوَانِ - وَكَثْرَةُ ذِكْرِ الْمَوْتِ وَالتَّهْدِيدُ لِنَفْسِكَ بِاللَّهِ وَالتَّخْوِيفُ لَهَا بِهِ، وَبِاللَّهِ الْعِصْمَةِ وَالتَّائِيْدُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِهِ.

9 - TENASÜL ORGANININ HAKKI

Tenasül organının hakkı ise onu helal olmayandan korumandır. Bunun için en iyi yardımcın gözünü harama kapatmak, sonra ölümü çokça hatırlamak ve kendini Allah'ın uyarısıyla tehdit edip korkutmaktır. Tertemiz ve masumca yaşamak Allah'ın lütfu ve desteği ile olur. Allah'tan başka (gerçek) güç kuvvet sahibi yoktur.

9 - THE RIGHT OF YOUR PRIVATE PART

And the right of your private part is that you should protect it from everything that is unlawful for you and help it by lowering your eyes- this is certainly the best way to help it. And you should also remember death often, And threaten yourself with God and try to make yourself fear God. ¹³ Maintaining one's decency and receiving help in so doing are possible by God's help. There is no strength or power but in Him.

ثم حقوق الأفعال

١٠ حق الصلاة

فَأَمَّا حَقُّ الصَّلَاةِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّهَا وَفَادَةٌ إِلَى اللَّهِ وَأَنَّكَ قَائِمٌ بِهَا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ، فَإِذَا عَلِمْتَ ذَلِكَ كُنْتَ خَلِيقًا أَنْ تَقُومَ فِيهَا مَقَامَ الدَّلِيلِ الرَّاعِبِ الرَّاهِبِ الْخَائِفِ الرَّاجِي الْمُسْكِنِ الْمُتَضَرِّعِ الْمُعْظَمِ مَنْ قَامَ بَيْنَ يَدَيْهِ بِالسُّكُونِ وَالْإِطْرَاقِ وَخُشُوعِ الْإِطْرَافِ وَلَيْنِ الْجَنَاحِ وَحَسَنِ الْمُنَاجَاةِ لَهُ فِي نَفْسِهِ وَالطَّلَبِ إِلَيْهِ فِي فَكَاكِ رَقَبَتِكَ الَّتِي أَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُكَ وَاسْتَهْلَكَتْهَا دُنُوبُكَ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

AMELLERİN HAKLARI

10 - NAMAZIN HAKKI

Namazının hakkıyla ilgili bilmen gerekir ki namaz, senin Allah'ın huzuruna çıkmandır. Sen Allah'ın karşısına çıkmaktasın. Bunu bildiğinde, namazında huşu içinde ve alçalarak durursun; namazında istekli, çekinir halde, ümitli, miskin ve yakarış halinde olursun; önünde durduğun Allah'ın huzurunda başı eğik, kolları düşmüş, kanatları inmiş, güzelce münacat eder halde onu yücelterek ve hatalarının sonuçlarından kurtulmayı dileyen, günahları sebebiyle helak olmaktan kaçan biri olarak durursun. Allah'tan başka (gerçek) güç kuvvet sahibi yoktur.

RIGHTIS OF DEEDS

10 - THE RIGHT OF YOUR PRAYER

Then the right of your ritual prayer is that you should know that it is an arrival at the threshold of God and that through it you are standing before God. And when you realize that, then you will stand in the station of him who is lowly, vile, beseeching, trembling, hopeful, fearful, and abased, and you will magnify Him who is before you through stillness, and bowing of the head¹⁴, and humbleness of the limbs, and yielding of the wing¹⁵, and by saying the best supplications to him by yourself and beseeching Him to save you from the responsibilities which rest on your shoulders-surrounded by your faults and exhausted by your sins. And there is no power but in God.

۱۱. حق الصوم

وَأَمَّا حَقُّ الصَّوْمِ فَإِنْ تَعْلَمَ أَنَّهُ حِجَابٌ ضَرَبَهُ اللَّهُ عَلَى لِسَانِكَ وَسَمْعِكَ وَبَصَرِكَ وَفَرْجِكَ وَبَطْنِكَ لِيَسْتَرْكَ بِهِ مِنَ النَّارِ وَهَكَذَا جَاءَ فِي الْحَدِيثِ ”الصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ“ فَإِنْ سَكَنتُ أَطْرَافُكَ فِي حَبَابِهَا (۱) رَجَوْتُ أَنْ تَكُونَ مَحْجُوبًا. وَإِنْ أَنْتَ تَرَكْتَهَا نَضْطَرِبُ فِي حَبَابِهَا وَتَرْفَعُ جَنَابَاتِ الْحِجَابِ فَتُطْلِعَ إِلَى مَا لَيْسَ لَهَا بِالنَّظَرِ الدَّاعِيَةِ لِلشَّهْوَةِ وَالْقُوَّةِ الْخَارِجَةِ عَنْ حَدِّ التَّقْيَةِ لِلَّهِ لَمْ تَأْمَنْ أَنْ تَخْرُقَ الْحِجَابَ وَتَخْرُجَ مِنْهُ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

11 - ORUCUN HAKKI

Orucunun hakkıyla ilgili bilmen gerekir ki o seni ateşten korumak için dilinin, kulağının, gözünün, cinsel organının ve midenin üzerine çekilmiş bir örtüdür. Hadiste şöyle gelmiştir: “Oruç ateşe karşı bir zırhtır.” Eğer sükûnetle o koruyucu örtünün içinde kalmaya çalışırsan, mahfuz kalabileceğini umabilirsin ancak eğer sen o örtüyü koyuverir etrafını açarsan; şehvete çağıran ve Allah’tan çekinme haddinden çıkaran bakıştan çekinmezsen, örtünün yırtılmasından ve açıkta kalmaktan güvende olmayacaksın. Allah’tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

11 - THE RIGHT OF FASTING

And the right of fasting is that You should know it is a veil, which God has set up over your tongue, your hearing and your sight, your private parts and your stomach, to protect you from the Fire¹⁶. This meaning is asserted in the tradition: “Fasting is an armor against the Fire.” Thus if your parts can calm down within the veil of fasting, you have hopes of being protected.¹⁷ But if you leave them agitated behind the veil and let them lift the sides of the veil, then they will look at things that are not lawful for them to look at -that incite lust and powers that are beyond the limits of being God-fearing. It is not safe for you to break through the veil and leave it.¹⁸ And there is no power but in God.

١٢. حق الحج

وَأَمَّا حَقُّ الْحَجِّ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّهُ وَفَادَةٌ إِلَى رَبِّكَ، وَفِرَارٌ إِلَيْهِ مِنْ ذُنُوبِكَ وَفِيهِ قَبُولُ تَوْبَتِكَ
وَقَضَاءُ الْفَرَضِ الَّذِي أَوْجَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ.

12 - HACCIN HAKKI

Haccin hakkıyla ilgili bilmelisin ki hac Allah'ın huzuruna varmak ve günahlardan Allah'a kaçıştır. Onunla tövben kabul olur ve Allah-u Taala'nın boynuna koyduğu farz vazife yerine gelmiş olur.

12 - THE RIGHT OF PILGRIMAGE

And the right of pilgrimage ¹⁹ is that you should know that it is an arrival at the threshold of your Lord and a flight to Him from your sins; and through it your repentance is accepted and you perform an obligation made incumbent upon you by God.

۱۳ حق الصدقة

وَأَمَّا حَقُّ الصَّدَقَةِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّهَا دُخْرُكَ عِنْدَ رَبِّكَ وَوَدِيعَتُكَ الَّتِي لَا تَحْتَاجُ إِلَى الْإِشْهَادِ فَإِذَا عَلِمْتَ ذَلِكَ كُنْتَ بِمَا اسْتَوْدَعْتَهُ سِرًّا أَوْثَقَ بِمَا اسْتَوْدَعْتَهُ عَلَانِيَةً وَ كُنْتَ جَدِيرًا أَنْ تَكُونَ أَسْرَرْتَ إِلَيْهِ أَمْرًا أَعْلَنْتَهُ وَ كَانَ الْأَمْرُ بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ فِيهَا سِرًّا عَلَى كُلِّ حَالٍ وَ لَمْ يَسْتَظْهِرْ عَلَيْهِ فِيمَا اسْتَوْدَعْتَهُ مِنْهَا إِشْهَادَ الْأَسْمَاعِ وَ الْأَبْصَارِ عَلَيْهِ بِهَا كَأَنَّهُ أَوْثَقَ فِي نَفْسِكَ وَ كَأَنَّكَ لَا تَتَّقِي بِهِ فِي تَأْدِيَةِ وَدِيعَتِكَ إِلَيْكَ ثُمَّ لَمْ تَمْنَنْ بِهَا عَلَى أَحَدٍ لِأَنَّهَا لَكَ فَإِذَا امْتَنَنْتَ بِهَا لَمْ تَأْمَنْ أَنْ تَكُونَ بِهَا مِثْلَ تَهْجِينِ^(۴) خَالِكَ مِنْهَا إِلَى مَنْ مَنَنْتَ بِهَا عَلَيْهِ لِأَنَّ فِي ذَلِكَ دَلِيلًا عَلَى أَنَّكَ لَمْ تَرِدْ نَفْسَكَ بِهَا وَ لَوْ أَرَدْتَ نَفْسَكَ بِهَا لَمْ تَمْنَنْ بِهَا عَلَى أَحَدٍ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

13 - SADAKANIN HAKKI

Sadakanın hakkıyla ilgili bilmelisin ki, o senin Rabbin katında birikimin ve şahide ihtiyaç duymayan emanetindir. Bunu bildiğinde gizlide verdiğin emanete (sadakaya) açıktan verdiğinden daha çok güvenirsin. Bilirsin ki aşikar yaptığını gizlide yapman daha iyi olur ve sadakanın seninle onun arasında kalması, gözlerin ve kulakların şahitliği olmadan daha güzeldir; böylece onun aleyhine şahit tutuyor gibi bir duruma düşmezsin ve onun emanetini geri vereceğine inanmıyor gibi olmazsın. (Bu bilince sahip olursan) sadakanı insanların başına da kakmazsın çünkü onun senin kendin için olduğunu bilirsin. Eğer minnet koyar başa kakarsan kendine kötülük yapmış olacaksın, zira başa kakman o hayır işi kendin için yapmadığın anlamına gelir, çünkü kendin için yapmış olsan başkasına minnet koymanın bir anlamı olmazdı. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

13-THE RIGHT OF CHARITY

And the right of charity is that you should know that it is a storing away with your Lord and a deposit for which you will have no need for witnesses. Then once you know this you will be more confident of it if you donate it in secret than if you donate it in public.²⁰ It is more appro-

priate for you to do privately what you now do in public and keep the affairs between you and Him secret under all circumstances. And you should also not take your hearing and sight as witnesses for the donations that you make in charity as if you have the most trust yourself.²¹ It should not be as if you are not sure that your donations will be returned to you. Finally you should not remind others of your favors since you have done so for yourself. If you remind them of your favors, you will not be immune from being similarly reminded of others' favors to you. Moreover this will prove that your intentions were not pure. If you had pure intentions you would not remind anyone of it. And there is no power but in God.

١٤. حق الهدى

وَأَمَّا حَقُّ الْهَدْيِ فَأَنْ تَخْلَصَ بِهَا الْإِرَادَةَ إِلَى رَبِّكَ وَالنَّعْرُضَ لِرَحْمَتِهِ وَقَبُولَهُ وَلَا تُرِيدَ عُيُونَ النَّاطِرِينَ دُونَهُ، فَإِذَا كُنْتَ كَذَلِكَ لَمْ تَكُنْ مُتَكَلِّفًا وَلَا مُتَصَبِّعًا وَكُنْتَ إِنَّمَا تَقْصِدُ إِلَى اللَّهِ. وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يُرَادُّ بِالْيَسِيرِ وَلَا يُرَادُّ بِالْعَسِيرِ كَمَا أَرَادَ بِخَلْقِهِ التَّيْسِيرَ وَلَمْ يَرُدْ بِهِمُ التَّعْسِيرَ، وَكَذَلِكَ التَّذَلُّلُ أَوْلَى بِكَ مِنَ التَّنْذُهْقِ (٢٠) لِأَنَّ الْكُلْفَةَ وَالْمُنُونَةَ فِي الْمُنْتَدَهْقِينَ. فَأَمَّا التَّذَلُّلُ وَالتَّمَسُّكُ فَلَا كُلْفَةَ فِيهِمَا وَلَا مُنُونَةَ عَلَيْهِمَا لِأَنَّهُمَا الْخَلْقَةُ وَهُمَا مَوْجُودَانِ فِي الطَّبِيعَةِ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

14- KURBANLIK HAYVANIN HAKKI

Kurbanlığının hakkı, irade ve niyetinin Allah'a yönelmek, onun rahmetine erişmek, onun kabulünü elde etmek olmasıdır. Niyetin başkalarının görmesi olmasın. Böyle olursan, zorluğa ve gösterişçiliğe düşmez sadece Allah'a niyetlenmiş olursun. Bil ki Allah'ın (rızasını) dilemek kolaylıkla olur zorlukla olmaz. Nitekim o kulları için kolaylığı dilemiş zorluğu dilememiştir. Aynı zamanda alçakgönüllü ve sade olmak senin için de büyüklük taslayıp böbürlenmekten daha kolaydır; zira külfet ve zorluk böbürlenip efendilik taslamak peşinde olanlarda olur; sade ve kanaatkar olanların yaşamında zorluk ve külfet olmaz. Çünkü yaratılıştaki olan ve tabiata uygun olan sade ve alçakgönüllü yaşamaktır. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

14- THE RIGHT OF THE OFFERING

²² And the right of the offering is that through it ²³ you purify your will toward your Lord, and expose yourself to His Mercy, and His approval and not the eyes of the observers lower than Him. If this is so, you will neither be hypocritical nor extravagant. You will only intend the offering for God's sake, and know that God wishes your ease, and does not wish your hardship. He also wishes His creatures to take it easy, and does not wish them to suffer hardships. Likewise, modesty is better than arrogance, for there lies extravagance and falsehood in the arrogant, while there are no formalities or falsehoods in the humble and the servile, since they are creatures and they exist in nature. There is no power but in God. ²⁴

ثم حقوق الأئمة

١٥ حق سانسك بالسلطان

فَأَمَّا حَقُّ سَانِسِكَ بِالسُّلْطَانِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّكَ جَعَلْتَ لَهُ فِتْنَةً وَأَنَّهُ مُبْتَلَىٰ فِيكَ بِمَا جَعَلَهُ اللَّهُ لَهُ عَلَيْكَ مِنَ السُّلْطَانِ وَأَنْ تَخْلَصَ لَهُ فِي النَّصِيحَةِ وَأَنْ لَا تُمَاجِكُهُ ﴿١﴾ وَقَدْ بَسِطْتَ يَدَهُ عَلَيْكَ فَتَكُونَ سَبَبَ هَلَاكِ نَفْسِكَ وَهَلَاكِهِ. وَتَذَلُّ وَتَلْطَفُ لِإِعْطَائِهِ مِنَ الرِّضَا مَا يَكْفِيهِ عَنْكَ وَلَا يَضُرُّ بَدِينَكَ وَتُسْتَعِينُ عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ بِاللَّهِ. وَلَا تُعَارِضُهُ ﴿٢﴾ وَلَا تُعَانِدَهُ فَإِنَّكَ إِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ عَقَّبْتَهُ ﴿٣﴾ وَعَقَّبَتْ نَفْسَكَ فَعَرَضَتْهَا لِمَكْرُوهِهِ وَعَرَضَتْهُ لِلْهَلَاكِ فِيكَ وَكُنْتَ خَلِيقًا أَنْ تَكُونَ مُعِينًا لَهُ عَلَى نَفْسِكَ وَشَرِيكَ لَهُ فِيمَا أَتَى إِلَيْكَ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

ÖNDERLERİNİN HAKLARI

15 - YÖNETİMDE SANA ÖNDER OLANIN HAKKI

Yönetimde önderin olan kişinin hakkıyla ilgili bilmelisin ki sen onun için bir sınavsın. O, Allah'ın kendisini sana hâkim ve yönetici yapması sebebiyle sınanmaktadır. Onun hayrını diler bir tavır içinde olmalısın; onunla çekişip zıtlaşmayasın ki sana gücü yetiyor olduğu için hem kendinin hem onun felaketine yol açarsın. Onun gönül rızasıyla verdiğini, dinine zarar vermeyecekse (helal ise veya karşılığında haram bir iş beklemiyorsa) ve Allah yolunda kullanabileceksen alçakgönüllülük ve hoş karşılayarak al. Onunla boy ölçüştürme ve inatlaşma, bunu yaparsan hem ona hem kendine kötülük etmiş olur, kendini sıkıntıya sokarken onu da senin sebebinle bedbahtlığa sürükler hatta ona kendin aleyhine yardım etmiş, sana yapacaklarına ortak olmuş olursun. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

RIGHTS OF LEADERS

15- THE RIGHT OF THE POSSESSOR OF AUTHORITY

Then the right of the possessor of authority is that you should know that God has established you as a trial for him. God is testing him through the authority God has given him over you. And you should sincerely provide him with your advice. And you should not quarrel with him while he has full dominance over you, for thereby you cause your own destruction and his, too. And you should

be humble and courteous for his gifts to attain his satisfaction with you, so that he will not harm your religion. And you should seek God's help in this regard. Do not oppose his power and do not resist him. Should you do so, you would have disobeyed him and disobeyed yourself: thus exposing yourself to encounter his evil and expose him to destruction by you. Thus you will deserve to be considered to be as his assistant acting against yourself and as his partner in what he does to you. And there is no power but in God.

۱۶. حق سائسك بالعلم

وَأَمَّا حَقُّ سَائِسِكَ بِالْعِلْمِ فَالْتَّعْظِيمُ لَهُ وَالتَّوْقِيرُ لِمَجْلِسِهِ وَحُسْنُ
الاسْتِمَاعِ إِلَيْهِ وَالْإِقْبَالُ عَلَيْهِ^(۱) وَالْمَعُونَةُ لَهُ عَلَى نَفْسِكَ فِيمَا لَا غَنَى
بِكَ عَنْهُ مِنَ الْعِلْمِ بَأَنْ تَفْرَغَ لَهُ عَقْلَكَ وَتُحْضِرَهُ فَهَمَّكَ وَتُرَكِّيَ لَهُ قَلْبَكَ وَتُجَلِّيَ
لَهُ بَصَرَكَ بِتَرْكِ اللَّذَاتِ وَنَقْصِ الشَّهَوَاتِ، وَأَنْ تَعْلَمَ أَنَّكَ فِيمَا أَلْقَى إِلَيْكَ رَسُولُهُ
إِلَى مَنْ لَقَيْكَ مِنْ أَهْلِ الْجَهْلِ فَلَزِمَكَ حُسْنُ التَّأْدِيبَةِ عَنْهُ إِلَيْهِمْ، وَلَا تَخُنْهُ فِي تَأْدِيبِ
رَسُولَاتِهِ وَالْفَنَاءِ بِهَا عَنْهُ إِذَا تَقَلَّدَتْهَا. وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

16 - İLİMDE ÖNDERİN OLANIN (ÖĞRETMENİN) HAKKI

İlimde sana öncü ve önder olanın hakkı, onu üstün tutman, bulunduğu yerde saygılı davranman, onu iyi dinlemen, iyi karşılamayı ve dahası ondan ihtiyaç duyduğun ilmi öğrenmek için zihnini boşaltman, düşünceni hazırlaman, ayrıca kalbini temizlemek ve lezzetlerden uzaklaşıp, şehvetini kısmak suretiyle basiretini artırmandır. Bilmelisin ki sen karşılaştığın bilgisiz birine karşı onun sana öğrettiğinin elçisisin. Öğrendiğini güzel bir şekilde sunmakla görevlisin. Sana öğrettiklerini (başkasına) sunmada ve onun ilmini aktarmada, eğer ki kendisine bağlı olarak bilgi veriyorsan ona ihanet etme. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

16- THE RIGHT OF THE TRAINER THROUGH KNOWLEDGE

And the right of the one who trains you through knowledge is glorifying him, and respecting his meetings, and listening well to him, and being responsive to him²⁵, and helping him for yourself in the knowledge that you need by freeing your mind for him, and presenting your understanding to him, and purifying your heart for him, and fixing your eyes on him by means of abandoning leisures and diminishing lust. And you should know that regarding what he teaches you, you are considered as his messenger to teach when you meet the ignorant ones. Therefore, it is binding upon you to render on his behalf properly, and not cheat in the fulfillment of his mission, and strive to deliver what you undertake. And there is no power but in God.

۱۷. حق السائس بالملك

وَأَمَّا حَقُّ سَائِسِكَ بِالْمَلِكِ (۱)، فَخَوْ مِنْ سَائِسِكَ بِالْسلْطَانِ إِلَّا أَنْ هَذَا يَمْلِكُ مَا لَا يَمْلِكُهُ ذَاكَ، تَلْزِمُكَ طَاعَتُهُ فِيمَا دَقَّ وَجَلَّ مِنْكَ إِلَّا أَنْ تُخْرِجَكَ مِنْ وَجُوبِ حَقِّ اللَّهِ، وَيَحُولَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ حَقِّهِ وَحُقُوقِ الْخَلْقِ، فَإِذَا قَضَيْتَهُ رَجَعْتَ إِلَى حَقِّهِ (۲) فَتَشَاغَلْتَ بِهِ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

17 - MALİKİN HAKKI

Mülkiyette senin önderin¹, yönetimdeki önderin gibidir şu farkla ki malikin olan önder, yönetimde önderin olanın sahip olmadığına sahiptir. Malikin olan kişiye, seni Allah'ın vacip haklardan çıkarmadığı sürece küçük veya büyük işlerde itaat etmen gerekir. Eğer seninle Allah'ın hakkı arasına veya diğer yaratılmışların hakları arasına girmek isterse ona itaat etmemeli ancak (Allah'ın veya başkalarının vacip hakkını yerine getirdikten) sonra tekrar onun itaatine geri dönmeli, ona itaat etmelisin. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

17- THE RIGHT OF THE TRAINER THROUGH OWNERSHIP

And the right of him who trains you through ²⁶ownership ²⁷ is similar to the right of the possessor of authority over you. Except this one has a right which that one does not: being that you are bound to obey him in every matter, whether small or big, except for what would lead you to abandon incumbent rights of God, or in what would intervene between you, his rights and

1- Peygamberimiz, Ehlibeyt imamları ve onlardan biri olarak İmam Zeynülabidin (a) insan fıtratına aykırı bir olgu olan köleliğe karşı sürekli mücadele etmiş, köleliğin fikişel ve sosyal zeminini yok etmek için çaba harcamışlardır. Güçleri yettiğinde köle alıp azat etmişler, insanları kölelere iyi davranmaya, kendi yediklerinden yediriş, kendi giydiklerinden giydirmeye teşvik etmişlerdir. Kölelik, o dönemin sosyal ve ekonomik şartlarında aniden kaldırılacak bir durum olmadığı için ani ve kesin bir yasak konulmamış, bunun yerine kölelik müessesesinin ortadan kalkması yönünde tedbirler öngörülmüştür. Bu tedbirlere örnek olarak; köle azat etmenin sevabı üzerinde durulması, köle azat etmenin bir sünnet olarak ortaya konulması, bazı günahların (bilerek oruç bozmak gibi) kefaretinin köle azat etmek olarak belirlenmesi gibi maddeleri sayabiliriz. Zaten kölelerin birçoğu, tek başına ayakta durabilecek ve kendilerini idare edebilecek durumda değillerdi. Bu yüzden olacak ki İmam Zeynülabidin (a) de aldığı köleleri hemen azat etmiyor bir süre yanında tutup eğittikten sonra azat ediyordu.

the rights of the people. And once you fulfill them, you can commit yourself to his rights and engage in fulfilling them. And there is no power but in God.

ثم حقوق الرعية

١٨. حق الرعية بالسلطان

فَأَمَّا حُقُوقُ رَعِيَّتِكَ بِالسُّلْطَانِ فَإِنْ تَعَلَّمَ (١٢) أَنَّكَ إِنَّمَا اسْتَرَضَيْتَهُمْ بِفَضْلِ قُوَّتِكَ عَلَيْهِمْ فَإِنَّهُ
إِنَّمَا أَحَلَّهُمْ مَحَلَّ الرِّعَايَةِ لَكَ ضَعْفُهُمْ وَذَلُّهُمْ، فَمَا أَوْلَى مَنْ كَفَاكَهُ ضَعْفُهُ وَذَلُّهُ
حَتَّى صِيرَهُ لَكَ رَعِيَّةً وَصَيَّرَ حُكْمَكَ عَلَيْهِ نَافِذًا، لَا يَمْتَنِعُ مِنْكَ بِعِزَّةٍ وَلَا قُوَّةٍ
وَلَا يَسْتَنْصِرُ فِيمَا تَعَاظَمَ مِنْكَ إِلَّا [بِالله] بِالرَّحْمَةِ وَالْجِوَادَةِ (١٣) وَالْأَنَابَةِ (١٤)، وَمَا
أَوْلَاكَ إِذَا عَرَفْتَ مَا أُعْطِيَكَ اللهُ مِنْ فَضْلِ هَذِهِ الْعِزَّةِ وَالْقُوَّةِ الَّتِي قَهَرْتَ بِهِ
أَنْ تَكُونَ لِلَّهِ شَاكِرًا، وَمَنْ شَكَرَ اللهُ أُعْطَاهُ فِيمَا أُنْعَمَ عَلَيْهِ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

HİMAYENDE OLANLARIN HAKLARI

18 - YÖNETİLENLERİN HAKKI

Yönetimin altında olanların hakkıyla ilgili bilmen gerekir ki, onlar senin daha güçlü olman sebebiyle senin yönetimine girmişlerdir. Onları senin tebaan kılan şey senden daha zayıf ve altta olmalarıdır. Öyleyse zaafı ve düşkünlüğü ile senin hâkimiyetine girip, sana üstünlük ve güç yetirmekten aciz olanlardan, senin hükmüne boyun eğip karşına çıkmayanlardan ve senden hoşnut olmadıkları konularda (Allah'tan başka) yardımcısı olmayanlardan senin merhamet ve himayene daha layık kimdir? (Aynı zamanda) kimdir bahşettiği izzet ve iktidardan dolayı, Allah-u Taala'ya şükretmesi senden daha uygun olan? (Bil ki) Allah nimetine şükredenlere nimetini artırır. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

RIGHTS OF SUBJECTS

18- THE RIGHT OF SUBJECTS THROUGH AUTHORITY

Then the right of your subjects through authority is that ²⁸ you should know that you have authority over them due to your power over them,

and that they have been made your subjects through their weakness and humility. What do they deserve whose weakness and humility made them your subjects, and made your authority over them effective. They do not disobey you by their own might and power.²⁹ They cannot find a supporter against your power except [by God], by His Mercy and Protection, and patience. How proper it is for you to recognize that God has granted you this increased might and power with which you have subdued others. You should be thankful to God. And God will increase His Graces to those who thank Him. And there is no power but in God.

۱۹. حق الرعية بالعلم

وَأَمَّا حَقُّ رَعِيَّتِكَ بِالْعِلْمِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَكَ لَهُمْ^(۱۵) فِيمَا آتَاكَ مِنَ الْعِلْمِ
وَوَلَاكَ مِنْ خَزَائِنِ الْحِكْمَةِ، فَإِنْ أَحْسَنْتَ^(۱۶) فِيمَا وَلَاكَ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ وَقُمْتَ بِهِ
لَهُمْ مَقَامَ الْخَازِنِ الشَّفِيقِ النَّصِاحِ لِمَوْلَاهُ فِي عِبِيدِهِ، الصَّابِرِ الْمُحْتَسِبِ
الَّذِي إِذَا رَأَى ذَا حَاجَةٍ أَخْرَجَ لَهُ مِنَ الْأَمْوَالِ الَّتِي فِي يَدَيْهِ كُنْتَ رَاشِدًا، وَكُنْتَ
لِلَّذَلِكَ أَمِلًا^(۱۷) مُعْتَقِدًا وَإِلَّا كُنْتَ لَهُ خَائِنًا وَلِخَلْقِهِ ظَالِمًا وَلِسَلْبِهِ وَعِزِّهِ مُتَعَرِّضًا.

19 - ÖĞRENCİNİN HAKKI

İlmin için elinin altında olanların hakkıyla ilgili bilmelisin ki Allah (cc), sana tevdi ettiği ilim ve emanet ettiği hikmet hazineleri sayesinde, seni onlara üstün kılmış onların öğreticisi yapmıştır. Eğer iyi (bir emanetçi) olur, insanlara karşı efendisini (temsil eden) şefkatli ve hayırsever bir hazine bekçisi, muhtaç gördüklerine efendisinin malından çıkarıp veren sabırlı bir muhasip gibi olursan iyi bir görevli ve imanlı bir emanetçi sayılırsın. Aksi takdirde (emanet sahibine) karşı hain, halka karşı ise zalim durumuna düşersin, (verilen emaneti) kaybetmeyi hak eder ve o yüce efendinin makamına karşı gelmiş olursun.

19- THE RIGHT OF SUBJECTS THROUGH KNOWLEDGE

And the right of your subjects through knowledge is that you should know that God established you over them through what He has granted you of knowledge and what He has granted authority over His treasures of wisdom. If you do well ³⁰in what God has given you authority over and treat them the same as the treatment of the treasurer, a sympathetic counselor who respects his master in the affairs of the slaves, the steadfast good-doer who, when he sees one who is needy, takes some of the property that he has control over to give away. Then you will be matured. And will be hopeful and faithful. Otherwise you will be regarded as betraying Him, and unjust to His creatures, and exposing yourself to God's seizing His Graces and Power from you.

۲۰. حق الزوجة

وَأَمَّا حَقُّ رَعِيَّتِكَ بِمِلْكِ النِّكَاحِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ جَعَلَهَا سَكَنًا وَمُسْتَرَاحًا
وَأُنْسًا وَوَأَقِيَّةً، وَكَذَلِكَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْكُمَا يَجِبُ أَنْ يَحْمَدَ اللَّهَ عَلَى صَاحِبِهِ،
وَيَعْلَمَ أَنَّ ذَلِكَ نِعْمَةٌ مِنْهُ عَلَيْهِ. وَوَجِبَ أَنْ يُحْسِنَ صُحْبَةَ نِعْمَةِ اللَّهِ
وَيُكْرِمَهَا وَيَرْفُقَ بِهَا وَإِنْ كَانَ حَقُّكَ عَلَيْهَا أَغْلَظَ^(۱۸) وَطَاعَتِكَ بِهَا أَلَزَمَ فِيمَا أَحْبَبْتَ
وَكَرِهْتَ مَا لَمْ تَكُنْ مَعْصِيَةً، فَإِنَّ لَهَا حَقَّ الرَّحْمَةِ وَالْمَوَانَسَةِ، وَمَوْضِعَ السُّكُونِ
إِلَيْهَا قَضَاءُ اللَّذَّةِ الَّتِي لَا بُدَّ مِنْ قَضَائِهَا وَذَلِكَ عَظِيمٌ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

20 - NİKAHIN ALTINDA OLANIN HAKKI

Nikahtan dolayı senin himayende olanın hakkıyla ilgili bilmelisin ki, Allah onu sana huzur ve rahat bulma vesilesi kıldı. Onu sana sevgili ve gönül sığınağı yaptı. O da sen de eş (nimeti) için Allah'a şükretmeli ve bilmelisiniz ki eş Allah'ın nimetidir. Öyleyse (Allah'tan gelen) bu nimete iyi davranıp saygı göstermeli ve iyi geçinmelisiniz. Gerçi senin hakkın ona nispetle daha belirgin ve haram olmamak kaydıyla istediğin ya da istemediğin işlerde onun sana itaati daha gereklidir² ancak onun da senin üzerinde sevgi ve ünsiyet³ hakkı bulunuyor ve sen onun koynunda huzur buluyorsun, giderilmesi kaçınılmaz olan hazz ihtiyacın da onun sayesinde gideriliyor ki bu çok büyük bir haktır. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

20- THE RIGHT OF THE WIFE

And the right of your subject through matrimonial contract ³¹ is that you should know that God has made her repose, a comfort and a companion, and a maintainer for you. It is incumbent upon each of you to thank God for the other and realize that the other one is God's blessing for you. It is obligatory to be a good companion for God's Blessing, and to honor her and treat her gently. Yet, your right over her is more incumbent ³² and she must obey you in every matter that you like or detest except in acts of disobedience to God. She should enjoy the rights of mercy and intimacy, as she is an object of tranquility. You should care for her through consummation of the lust that must be consummated. And that is surely great. And there is no power but in God.

٢١. حق الرعية بملك اليمين

وَأَمَّا حَقُّ رَعِيَّتِكَ بِمَلِكِ الْيَمِينِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّهُ خَلَقَ رَبِّكَ، وَلَحْمُكَ وَدَمُكَ وَأَنْفُكَ تَمْلُكُهُ لَا أَنْتَ صَنَعْتَهُ دُونَ اللَّهِ وَلَا خَلَقْتَ لَهُ سَمْعًا وَلَا بَصَرًا وَلَا أَجْرِيَّتَ لَهُ رِزْقًا وَلَكِنَّ اللَّهَ كَفَاكَ ذَلِكَ، ثُمَّ سَخَّرَهُ لَكَ وَاتَّمَنَكَ عَلَيْهِ وَاسْتَوْدَعَكَ إِيَّاهُ لِتَحْفَظَهُ فِيهِ وَتُسِيرَ فِيهِ بِسِيرَتِهِ فَتُطْعِمَهُ مِمَّا تَأْكُلُ وَتَلْبِسَهُ مِمَّا تَلْبِسُ وَلَا تُكَلِّفَهُ مِمَّا لَا يَطِيقُ، فَإِنْ كَرِهْتَ [هُ] خَرَجْتَ إِلَى اللَّهِ مِنْهُ وَاسْتَبَدَّلْتَ بِهِ وَلَمْ تُعَذِّبْ خَلْقَ اللَّهِ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

21 - ELİNİN ALTINDA BULUNAN KÖLENİN HAKKI

Bilmelisin ki o da Allah'ın yarattığı bir insandır, eti kanı seninle aynıdır. Sen onun efendisisin ama onu var etmiş ona göz ve kulak vermiş değilsin. Onun rızkını veren de sen değilsin. Senin emrine ve güvencene verilip sana emanet edilen o insanın her şeyi Allah'tandır. Sen de ona Allah'ın davrandığı gibi davranasın, onu koruyasın, kendi yediğinden yedirip kendi giydiğinden giydiresin, gücü olmayan işlere zorlamayasın. Eğer onu beğenmiyorsan ilahi sorumluluktan çıkmak için onu bırakıp başkasını al. Böylece (sevgisizlik yüzünden) Allah'ın kuluna eziyet etmemiş olursun. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

21- THE RIGHT OF YOUR SLAVE

And the right of your subject through being your slave is that you should know that he is a creature of your Lord and is made of the same flesh and blood.³³ And you only own him, but you are much too inferior to God and you have not created him.³⁴ And you have not created his hearing and sight, nor do you provide his daily sustenance; rather it is God who gives you sufficiency for that. Then He subjugated him to you, entrusted him to you, and provisionally consigned him with you. So protect him there³⁵, and treat him well just as well as he has treated you, and feed him with what you eat yourself, and clothe him with what you clothe yourself. And do not burden him with what he cannot withstand. And if you dislike him, you ought to let him go and replace him, but do not torment God's creature. And there is no power but in God.

حقوق الرّحم

۲۲. حق الام

فَحَقُّ أُمِّكَ، فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّهَا حَمَلَتْكَ حَيْثُ لَا يَحْمِلُ أَحَدٌ أَحَدًا وَأَطْعَمَكَ مِنْ ثَمَرَةٍ قَلْبُهَا مَا لَا يُطْعِمُ أَحَدٌ أَحَدًا، وَأَنَّهَا وَفَتْكَ بِسَمْعِهَا وَبَصَرِهَا وَيَدِهَا وَرِجْلِهَا وَشَعْرَها وَبَشَرِها وَجَمِيعِ جَوَارِحِها مُسْتَبْشِرَةٌ بِذَلِكَ، فَرَحٌ لَهَا مُؤَابَلَةٌ (۱)، مُحْتَمِلَةٌ لِمَا فِيهِ مَكْرُوهُها وَالْمُهْمَا وَثَقْلُها وَعَمُها حَتَّى دَفَعَتْهَا عَنْكَ يَدُ الْقُدْرَةِ وَأَخْرَجَتْكَ إِلَى الْأَرْضِ فَرَضِيَّتُ أَنْ تَشْبَعَ وَتَجُوعَ هِيَ، وَتَكْسُوكَ وَتَعْرِى، وَتُرْوِيكَ وَتَظْمَأُ، بَارَقَها، وَتَنْعَمَ بِبُؤْسِها، وَتَلَذِّذَكَ بِالنُّومِ وَتُظْلِكَ وَتُصْحَى، جَوَاءُ (۲)، وَتُدِيْها لَكَ سِقَاءً، وَنَفْسُها لَكَ وَكَانَ بَطْنُها لَكَ وَعَاءً، وَجَجْرُها لَكَ فَتَشْكُرُها عَلَى قَدْرِ تَبَاشِيرِ حَرِّ الدُّنْيَا وَبَرْدِها لَكَ وَدُونِكَ، وَقَاءً، وَتَوْفِيقِهِ ذَلِكَ وَلَا تَقْدُرُ عَلَيْهِ إِلَّا بِعَوْنِ اللَّهِ

AKRABALARIN HAKLARI

22 - ANNE HAKKI

Akrabaların haklarına gelince, Annenin hakkıyla ilgili bilmelisin ki, o seni kimsenin kimseyi taşımadığı yerde (karnında) taşımıştır. O kimsenin kimseye yedirmedeği can gıdasından sana yedirmiştir. O gözüyle, kulağıyla, eliyle, ayağıyla, saçıyla, derisiyle ve bütün organlarıyla mutluluk ve memnuniyet içinde seni korumuştur.

Zorluklara, acıya, ağırlığa ve üzüntüye (senin için) katlanmış ve sonunda (Allah'ın) kudret eli seni (onun karnından) yeryüzüne çıkarmıştır. Bundan sonra da annen senin için yemeyip yedirmeye, giymeyip girdirmeye, içmeyip içirmeye razı olmuştur. Kendisi güneşte kalsa da seni gölgede tutmak, kendisi mahrum olsa da seni bollukta yaşatmak, kendisi uykusuz kalsa da seni rahat uyutmak için çaba harcamıştır.

Onun karnı yuvan, kucağı huzurlu korunağın, göğsü (hayat) pınarı ve canı koruyucun olmuştur. Dünyanın soğuşunu sıcaklığını (senden uzak tutarak) kendi göğüslemiştir.

İşte bütün bunları karşılayacak kadar ona teşekkür edip karşılığını vermen gerekir ki bunu Allah'ın yardımı ve inayeti olmaksızın asla başaramazsın.

RIGHTS OF RELATIONS OF KIN

22- THE RIGHT OF YOUR MOTHER

Then the right of your mother is that you should know that she carried you where no one carries anyone, and she fed you with the fruit of her heart -that which no one feeds anyone, and she protected you with her hearing and sight, and her hands and legs, and her hair and skin and all her other organs. She was highly delighted to do so. She was happy and eager, enduring the harm and the pains, and the heaviness and the grief until the Mighty Hand expelled you out of her and delivered you out to the earth. She did not care if she went hungry as long as you ate, and if she was naked as long as you were clothed, and if she was thirsty as long as you drank, and if she was in the sun as long as you were in the shade, and if she was miserable as long as you were happy, and if she was deprived of sleeping as long as you were resting. And her abdomen was your abode, and her lap was your seat, and her breast was your supply of drink, and her soul was your fort. She protected you from the heat and the cold of this world. Then you should thank her for all that. You will not be able to show her gratitude unless through God's help and His granting you success.

۲۳. حق الأب

وَأَمَّا حَقُّ أَبِيكَ فَتَعْلَمُ أَنَّهُ أَصْلُكَ، وَأَنْتَ فَرْعُهُ، وَأَنْتَ لَوْلَاهُ لَمْ تَكُنْ.
فَمَهْمَا رَأَيْتَ فِي نَفْسِكَ مِمَّا يُعْجِبُكَ فَأَعْلَمْ أَنَّ أَبَاكَ أَصْلُ النِّعْمَةِ عَلَيْكَ فِيهِ
وَاحْمَدِ اللَّهَ وَاشْكُرْهُ عَلَى قَدْرِ ذَلِكَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

23 - BABA HAKKI

Babanın hakkıyla ilgili bilmelisin ki, o senin kökündür ve sen onun dalı budağısın. O olmasa sen olmayacaktın. Öyleyse kendinde çok beğendiğin bir özellik gördüğünde (kendinle övünmek yerine) o nimetin kaynağının baban olduğunu hatırla ve bunun için de Allah'a hamd eyleyip ona karşı şükran görevini yerine getir.

23-THE RIGHT OF THE FATHER

And the right of your father is that you should know that he is your root and you are his branch. And without him, you would not be. Whenever you see anything in yourself which pleases you, you should know that your father is the root of its blessing upon you. So praise God and thank Him in recognition of that. And there is no power but in God.

٢٤. حق الولد

وَأَمَّا حَقُّ وَلَدِكَ فَتَعَلَّمَ أَنَّهُ مِنْكَ وَمُضَافٌ إِلَيْكَ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا بِخَيْرِهِ وَشَرِّهِ،
وَأَنَّكَ مَسْنُولٌ عَمَّا وَلِيْنَهُ مِنْ حُسْنِ الْأَدَبِ وَالذَّلَالَةِ عَلَى رَبِّهِ وَالْمَعُونَةِ لَهُ
عَلَى طَاعَتِهِ فِيكَ وَفِي نَفْسِهِ، فَمُتَّابٌ عَلَى ذَلِكَ وَمُعَاقَبٌ، فَاعْمَلْ فِي أَمْرِهِ عَمَلَ
الْمُتَرَتِّبِينَ بِحُسْنِ أَثَرِهِ عَلَيْهِ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا، الْمُعْذِرِ إِلَى رَبِّهِ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ بِحُسْنِ
الْقِيَامِ عَلَيْهِ وَالْأَخْذِ لَهُ مِنْهُ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

24 - EVLAT HAKKI

Evladının hakkıyla ilgili bilmelisin ki, o sendendir ve dünyanın hayrında şerrinde seninledir. Sen onun edep ve terbiyesinden, Rabbinin tanımasından, Rabbine ve sana karşı itaatkâr yetişmesinden sorumlusun. Onunla ilgili mükâfat da kazanabilirsin cezaya da çarptırılabilirsin. Dünyada sunduğu güzel bir eserle kendini süsleyen kişi gibi; ahirette ise Rabbinin huzuruna güzel bir amelle kendine bağışlama gerekçesi sunan, uhrevi kazanç elde eden kişi gibi ol. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

24 - THE RIGHT OF THE CHILD

And the right of your child is that you should know that he is from you and he will be ascribed to you in this world through both his good deeds and his evil deeds. And you are responsible for what has been entrusted to you in teaching him good conduct, and guiding him toward his Lord and helping him to obey Him on your behalf and for himself. Then you will be rewarded for so doing, and you will be punished.³⁶ Then regarding his affairs, act like one who will be proud of bringing him up in this world, and one who is excused by His Lord for what is between you and him for taking good care of him, and the good results you achieved. And there is no power but in God.

٢٥. حق الأخ

وَأَمَّا حَقُّ أَخِيكَ فَتَعَلَّمَ أَنَّهُ بِذَلِكَ الَّتِي تَبْسِطُهَا، وَظَهْرُكَ الَّذِي تَلْتَجِي إِلَيْهِ،
وَعِزُّكَ الَّذِي تَعْتَمِدُ عَلَيْهِ، وَقُوَّتُكَ الَّتِي تَصُولُ بِهَا، فَلَا تَتَّخِذْهُ سِلَاحًا عَلَى
مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَلَا عُدَّةً لِلظُّلْمِ بِحَقِّ اللَّهِ، وَلَا تَدْعُ نَصْرَتَهُ عَلَى نَفْسِهِ
وَمَعُونَتِهِ عَلَى عَدُوِّهِ وَالْحَوْلَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ شَيْطَانِهِ وَتَأْدِيَةَ النَّصِيحَةِ إِلَيْهِ وَالْإِقْبَالَ عَلَيْهِ
فِي اللَّهِ فَإِنَّ انْقَادَ لِرَبِّهِ وَأَحْسَنَ الْإِجَابَةِ لَهُ وَإِلَّا فَلْيَكُنِ اللَّهُ أَثَرَ عِنْدَكَ وَأَكْرَمَ عَلَيْكَ
مِنْهُ^(٢١)

25 - KARDEŞ HAKKI

Kardeşinin hakkıyla ilgili bilmelisin ki, o senin uzanan elin, sığın-
dığın desteğin, dayandığın izzetin ve öne atılmak için kullanacağın
gücündür. Öyleyse onu Allah'ın emrine karşı gelmek üzere bir silah,
Allah'ın hakkını çiğnemek için bir güç olarak kullanma. Onu desteksiz
bırakma, düşmanına karşı yardımcısız terk etme. Onunla şeytanları
arasına girerek (kötü yola düşmesine mani ol), ona nasihatte bulun
ve Allah'a yönelmesi için çaba harca. Eğer Rabbine teslim olur hakka
icabet ederse onun hayrınadır; aksi takdirde Allah'ı ondan üstün ve
saygın tutmalısın.

25 - THE RIGHT OF THE BROTHER

And the right of your brother is that you should know that he is your
hand that you extend, and your back to whom you seek refuge, and
your power upon whom you rely, and your might with which you com-
pete. Take him not as a weapon with which to disobey God, nor as a
means with which to violate God's rights. And do not neglect to help
him against his own self and support him against his enemy, and inter-
vene between him and his devils, and give him good counsel, and associ-
ate with him for God's sake. Then if he obeys his Lord and is responsible
towards Him properly it is fine. Else God should be more preferable and
more honorable to you than he is.³⁷

حقوق الآخرين

٢٦. حق المنعم على مولاه

وَأَمَّا حَقُّ الْمُنْعِمِ عَلَيْكَ بِالْأَوْلَادِ (٢٦) فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّهُ أَنْفَقَ فِيكَ مَالَهُ، وَأَخْرَجَكَ مِنْ ذُلِّ الرِّقِّ وَوَحْشَتِهِ إِلَى عِزِّ الْحُرِّيَّةِ وَأَنْسَبَهَا، وَأَطْلَقَكَ مِنْ أَسْرِ الْمَلَكَةِ، وَفَكَ عَنْكَ حِلَاقَ الْعُبُودِيَّةِ (٢٧)، وَأَوْجَدَكَ رَائِحَةَ الْعِزِّ، وَأَخْرَجَكَ مِنْ سِجْنِ الْقَهْرِ، وَدَفَعَ عَنْكَ الْعُسْرَ، وَيَسَّطَلَكَ لِسَانُ الْإِنْصَافِ، وَأَبَاحَكَ الذُّنُوبَ كُلَّهَا فَمَلَكَكَ نَفْسَكَ، وَحَلَّ أَسْرَكَ، وَفَرَغَكَ لِعِبَادَةِ رَبِّكَ، وَاحْتَمَلَ بِذَلِكَ التَّقْصِيرَ أُولَى الْخَلْقِ بِكَ بَعْدَ أُولَى رَجْمِكَ فِي حَيَاتِكَ فِي مَالِهِ، فَتَعَلَّامُ أَنَّهُ اللَّهُ، فَلَا تُؤَيِّرُ وَأَحَقُّ الْخَلْقِ بِنَصْرِكَ وَمَعُونَتِكَ وَمُكَانَفَتِكَ فِي ذَاتِ وَمَوْتِكَ، عَلَيْهِ نَفْسُكَ مَا احْتَاجَ إِلَيْكَ.

BAŞKA HAK SAHİPLERİ

26 - SENİ AZAT EDEN EFENDİNİN HAKKI

Seni kölelikten azat eden efendinin hakkına gelince, bilmelisin ki, o senin için parasını infak etmiş seni kölelik zilleti ve korkusundan hürriyet izzeti ve mutluluğuna kavuşturmuştur. Seni mülkiyet esaretinden kurtarmış, kölelik bağlarını çözmüştür. Sana izzet kokusunu koklatmış, kahır zindanından çıkarmış, zorluklardan kurtarmış, hayrını dilemek üzere söz almış, bütün dünyayı sana sunmuş, seni sana bahşetmiş, esaretini bitirmiş, Rabbine kulluk için boşluğa kavuşturmuş ve bunları sağlamak için kendi varlığından vazgeçmiştir. Bilmelisin ki o hayatında da ölümünde de akrabalarından sonra halkın sana en öncelikli olanı, yardımını ve desteğini en çok hak edeni ve Allah yolunda birliktelik için en layık olandır. Öyleyse sana ihtiyaç duyduğunda kendini ona tercih etme.

RIIHTS OF OTHERS

26- THE RIGHT OF MASTER ON THE FREED SLAVE

Then the right of your master who has favored you ³⁸is that you should know that he has spent his property for you and has brought

you out of the abasement of slavery and its desolation, and has brought you into the honor of freedom and its sociability. And he has freed you from the captivity of his own possession and has released the bonds of his slavery from you. And he has led you to smell the scent of honor, and has brought you out of the prison of subjugation, and has repelled hardship from you, and has extended to you the tongue of fairness, and has liberated you to freely move about in the whole world, and has given you ownership of yourself, and has freed you from captivity, and has given you the freedom to worship your Lord. And for this he has suffered a decrease in his fortune. Then you should know that he is the closest creature to you after your relations of kin, in your life and after your death, and that he is the most meritorious creature to receive your assistance and support, and your help for God's sake. Therefore do not prefer yourself to him regarding any of his needs.

۲۷. حق المولى الجارية عليه نعمتك

وَأَمَّا حَقُّ مَوْلَاكَ (۲۷) الْجَارِيَةِ عَلَيْهِ نِعْمَتُكَ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ جَعَلَكَ حَامِيَةً عَلَيْهِ، وَوَاقِيَةً وَنَاصِرًا وَمُعَقِّلًا، وَجَعَلَ لَكَ وَسِيلَةً وَسَبَبًا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ فَبِالْحَرِيِّ أَنْ يُحِبُّكَ عَنِ النَّصَرِ فَيَكُونَ فِي ذَلِكَ ثَوَابٌ مِنْهُ فِي الْأَجَلِ، وَيَحْكُمُ لَكَ بِمِيرَاثِهِ فِي الْعَاجِلِ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ رَجُلٌ، مُكَافَأَةً لِمَا أَنْفَقْتَهُ مِنْ مَالِكَ عَلَيْهِ وَقُمْتَ بِهِ مِنْ حَقِّهِ بَعْدَ إِنْفَاقِ مَالِكَ، فَإِنْ لَمْ تَقُمْ بِحَقِّهِ خِيفَ عَلَيْكَ أَنْ لَا يَطِيبَ لَكَ مِيرَاثُهُ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

27 - SENİN AZAT ETTİĞİN KÖLENİN HAKKI

Azat ettiğin kölenin hakkıyla ilgili bilmelisin ki, Allah (cc) seni onun hamisi, koruyucusu, yardımcısı ve sığınağı kılmıştır. Allah onu seninle kendisi arasında bir sebep ve vesile karar kılmıştır. Öyleyse onun seni ateşten koruması ne güzeldir! O ahirette senin için sevap kaynağıdır, dünyada ise eğer bir yakını yoksa mirasını sana bırakacaktır. Bu senin onun için infakta bulunman ve azat ettikten sonra da onun hakkını riayet için çaba harcamanın karşılığıdır. Eğer onun hakkını riayet etmezsen, korkulur ki ondan sana kalan miras (hakkedilmiş) güzel bir rızık olmayacaktır. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

27- THE RIGHT OF THE FREED LAVE ON HIS MASTER

And the right of the slave whom you have favored ³⁹is that you should know that God has established you as his supporter, and shelter and assistant, and refuge, and He has established him for you as the means and as a mediator between you and Him. Then by freeing him, he will protect you from the Fire ⁴¹. And this is the reward you get from him in the future. And your immediate reward is to inherit from him if he does not have any relations of kin. There is a compensation for the property you have spent for him, and respecting his rights after you spent your property. Then if you do not respect his rights, there is the fear upon you that his inheritance would not be purified for you. And there is no power but in God.

٢٨. حق ذي المعروف

وَأَمَّا حَقُّ ذِي الْمَعْرُوفِ عَلَيْكَ فَإِنَّ تَشْكُرَهُ وَتَذْكُرَ مَعْرُوفَهُ وَتَنْشُرَ لَهُ
الْمَقَالَةَ الْحَسَنَةَ، وَتُخْلِصَ لَهُ الدُّعَاءَ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ، فَإِنَّكَ إِذَا
فَعَلْتَ ذَلِكَ كُنْتَ قَدْ شَكَرْتَهُ سِرًّا وَعَلَانِيَةً. ثُمَّ إِنْ أُمِكنَ مُكَافَأَتُهُ بِالْفِعْلِ كَافَأْتَهُ وَإِلَّا كُنْتَ
مُرْصِدًا لَهُ مُوْطِنًا نَفْسَكَ عَلَيْهَا.

28 - SANA İYİLİK YAPANIN HAKKI

Sana iyilik yapanın hakkı, ona teşekkür etmen, iyiliğini hatırlaman, onun hakkında güzel sözler söyleyip yayman, onun için Allah (cc) ile kendi aranda gönülden dua etmendir. Böyle davranırsan o kişiye gizlide ve açıkta teşekkür etmiş sayılırsın. Bundan öteye, eğer imkânın varsa amelde de onun yaptığı iyiliğin karşılığını vermelisin ve eğer şimdilik imkanın yoksa fırsat kollamalı ve daima karşılık verme kararlılığına sahip olmalısın.

28 - THE RIGHT OF HIM WHO TREATS YOU KINDLY

And the right of him who treats you kindly is that you should thank him and acknowledge his kindness; and spread the good word around about him, and sincerely pray for him between you and God the Praised One. Then if you do that, you have thanked him both in private and in public. Then if you are able to practically recompense him, Do recompense him. Otherwise you should be determined to do so later.

۲۹. حق المؤذن

وَأَمَّا حَقُّ الْمُؤَذِّنِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّهُ مُذَكِّرُكَ بِرَبِّكَ وَدَاعِيكَ إِلَى حَظِّكَ وَأَفْضَلِ
أَعْوَانِكَ عَلَى قَضَاءِ الْفَرِيضَةِ الَّتِي افْتَرَضَهَا اللَّهُ عَلَيْكَ فَتَشْكُرُهُ عَلَى ذَلِكَ
شُكْرَكَ لِلْمُحْسِنِ إِلَيْكَ. وَإِنْ كُنْتَ فِي بَيْتِكَ مُهْتَمًّا لِذَلِكَ لَمْ تَكُنْ فِي أَمْرِهِ مُتَهَمًّا
وَعَلِمْتَ أَنَّهُ نِعْمَةٌ مِنَ اللَّهِ عَلَيْكَ، لَا شُكَّ فِيهَا، فَأَحْسِنْ صُحْبَةَ نِعْمَةِ اللَّهِ بِحَمْدِ
اللَّهِ عَلَيْهَا عَلَى كُلِّ حَالٍ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

29 - MÜEZZİNİN HAKKI

Müezzinin hakkına gelince, bilmelisin ki o, sana rabbini hatırlatan, seni senin iyiliğine çağıran kişidir. O Allah'ın farz ettiği görevi yerine getirmede en iyi yardımcındır. Sana iyilik yapan herhangi biri gibi ona da teşekkür etmelisin. Sen kendi evinde ona karşı (sıradan birisi olarak) kötümser olsan da Allah rızası için yaptığı bu işte ona karşı (müezzin kimliği itibarıyla) kötümser olmamalısın. Bilmelisin ki o hiç kuşkusuz Allah'ın sana bir nimetidir, öyleyse Allah'ın nimetine karşı iyi ol ve her halükarda Allah'a şükret. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

29- THE RIGHT OF THE CALLER TO PRAYER

And the right of your caller to prayer is that you should know that he is ⁴² the one reminding you of your Lord, and is calling you to your good fortune, and is your greatest helper in fulfilling an obligation that God has made incumbent upon you. Therefore thank him for that just as you thank one who does some good to you. And if you are upset with him at home due to this, you should not accuse him for this since his act is for God. And you should know that he is one of the Blessings of God to you. There is no doubt about it. Then you should kindly treat God's Blessing, by praising God for him under all circumstances. And there is no power but in God.

٣٠. حق الإمام في الصلاة

وَأَمَّا حَقُّ إِمَامِكَ فِي صَلَاتِكَ فَ———— أَنْ تَعْلَمَ أَنَّهُ قَدْ تَقَلَّدَ السَّفَارَةَ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ اللَّهِ وَالْوَفَادَةَ إِلَى رَبِّكَ، وَتَكَلَّمَ عَنْكَ وَلَمْ تَتَكَلَّمْ عَنْهُ، وَدَعَا لَكَ وَلَمْ تَدْعُ لَهُ، وَطَلَبَ فِيكَ وَلَمْ يَطْلُبْ فِيهِ، وَكَفَاكَ هُمُ الْمَقَامَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَالْمُسْتَأْذِلَةَ لَهُ فِيكَ وَلَمْ تَكْفِهِ ذَلِكَ، فَإِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ تَقْصِيرٌ كَانَ بِهِ ذُنُوبٌ، وَإِنْ كَانَ آمِنًا لَمْ تَكُنْ شَرِيكُهُ فِيهِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ عَلَيْكَ فَضْلٌ، فَوْقَى نَفْسَكَ بِنَفْسِهِ، وَوَقَى صَلَاتَكَ بِصَلَاتِهِ، فَتَشْكُرُ لَهُ عَلَى ذَلِكَ. وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

30 - CEMAAT NAMAZI İMAMININ HAKKI

Namaz imamının hakkına gelince, bilmelisin ki o, seninle Allah arasında elçilik görevini üstlenmiştir. Rabbinin huzurunda seni temsil ediyor ve o senden taraf konuşuyor; sen ondan taraf değil, o sana dua ediyor; sen ona değil, o senin için istekte bulunuyor; sen onun için değil, bu huzura çıkışta o vazife üstleniyor; sen değil. Eğer bir kusuru olursa bundan o sorumlu olur sen olmazsın ve eğer bir günahı varsa sen ona ortak sayılmazsın. Onun bu işte senden bir önceliği de yoktur. Demek ki o kendisini öne atarak seni korumuştur; kendi namazıyla senin namazını muhafaza etmiştir. Öyleyse bundan dolayı ona şükran duymalısın. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

30- THE RIGHT OF THE RITUAL PRAYER LEADER

And the right of your leader in your ritual prayer is that you should know that he has taken on the role of a mediator between you and God and appeared in the presence of your Lord on your behalf. And he speaks for you, but you do not speak for him; and he supplicates for you, but you do not supplicate for him; and he has beseeched for you and you do not beseech for him. And he has spared you the anxiety of standing before God and the question of interrogation for your prayer, but you do not spare him that. Should he perform the prayer imperfectly, he is held responsible for that not you; and if he makes a mistake during the prayer, you will not be his partner in it, and there is no superiority in this for him over you. Then he protected you through himself, And he protected your prayer through his prayer. Therefore thank him for this. And there is no power nor any strength but in God.

۳۱. حق الجلیس

وَأَمَّا حَقُّ الْجَلِيسِ فَأَنْ تُلَيِّنَ لَهُ كُنْفَكَ^(۲۵)، وَتُطِيبَ لَهُ جَانِبَكَ، وَتُنْصِفَهُ فِي مُجَارَاةِ اللَّفْظِ^(۲۶) وَلَا تُغْرِقَ^(۲۷) فِي نَزْعِ اللَّحْظِ إِذَا لَحَظْتَ وَتَقْصِدَ فِي اللَّفْظِ إِلَى إِفْهَامِهِ إِذَا لَفَظْتَ. وَإِنْ كُنْتَ الْجَلِيسَ إِلَيْهِ كُنْتَ فِي الْقِيَامِ عَنْهُ بِالْخِيَارِ وَإِنْ كَانَ الْجَالِسَ إِلَيْكَ كَانَ بِالْخِيَارِ. وَلَا تَقُومُ إِلَّا بِإِذْنِهِ^(۲۸). وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

31 - SOHBET ETTİĞİN KİŞİNİN HAKKI

Birlikte sohbet ettiğin kişinin hakkı, ona yumuşak ve hoş davranman, onu güzel karşılamayı, onunla konuşurken söz alıp vermede duygudaşlık ve insafı riayet etmen ve aniden gözünü (dikkatini) ondan başka yere döndürmemendir. Eğer sohbet etmek için sen ona geldiyse istediğin zaman kalkabilirsin ancak eğer o sana gelmişse kalkıp gitme hakkı onundur ve o izin vermedikçe senin kalkıp gitmen doğru olmaz. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

31- THE RIGHT OF YOUR SITTING COMPANION

And the right of your sitting companion is that you should treat him gently, and warmly welcome him, and be fair while talking with him, and do not take your eyes off of him when you are looking at him, and pronounce your words clearly to help him understand what you say. And if you are the first one to go and sit with him, you can leave him when you wish. However, if he is the first one to come and sit with you, he can leave you when he wishes to. And you should not leave him without his permission.⁴³ And there is no power but in God.

۳۲. حق الجار

وَأَمَّا حَقُّ الْجَارِ فَحِفْظُهُ غَائِبًا وَكَرَامَتُهُ شَاهِدًا وَنُصْرَتُهُ وَمَعُونَتُهُ فِي الْحَالَيْنِ جَمِيعًا. (۲۹) لَا تَتَّبِعْ لَهُ عَوْرَةً وَلَا تَبْحَثْ لَهُ عَيْنَ سَوْءٍ [ة] لِتَعْرِفَهَا، فَإِنْ عَرَفْتَهَا مِنْهُ عَنْ غَيْرِ إِرَادَةٍ مِنْكَ وَلَا تَكْلِفْ كُنْتَ لِمَا عَلِمْتَ حَصْنًا حَصِينًا وَسِتْرًا سِتِيرًا، لَوْ بَحَثْتَ الْأَسِنَّةَ عَنْهُ ضَمِيرًا لَمْ تَنْصِلْ إِلَيْهِ لَانْطَوَانِهِ عَلَيْهِ. لَا تَسْتَمِعْ عَلَيْهِ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُ. لَا تَسْلَمُهُ عِنْدَ شَدِيدَةٍ، وَلَا تَحْسُدْهُ عِنْدَ نِعْمَةٍ تَقِيلُ عَثْرَتَهُ وَتَغْفِرُ زَلَّتَهُ. وَلَا تَدْخِرْ جِلْمَكَ عَنْهُ إِذَا جَهِلَ عَلَيْهِ، وَلَا تَخْرُجْ أَنْ تَكُونَ سُلْمًا لَهُ. تَرُدُّ عَنْهُ لِسَانَ الشَّتِيمَةِ، وَتَنْطِلُ فِيهِ كَيْدَ حَامِلِ النَّصِيحَةِ، وَتَعَاشِرُهُ مُعَاشَرَةَ كَرِيمَةٍ. وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

32 - KOMŞU HAKKI

Komşunun hakkı (evde) bulunmadığında onu korumak; bulunduğunda ise saygınlığını muhafaza etmek ve her iki durumda ona yardımcı olup desteklemektir. Onun ayıbını bulmak peşinde olma ve onda bir kötülük arama. Eğer istemeyerek ve peşinde koşmaksızın bir ayıbını öğrenirsen onu saklamak için sağlam bir kale ve kalın bir perde (gibi) olmalısın. Öyle ki eğer mızraklar o ayıbı aramak için göğsünü yarsa ona ulaşamasınlar. Komşunu bilmediği bir yerden dinleme. Kötü gününde onu yalnız bırakma ve iyi gününde onu kıskanma. Hatasını görmezden gel, suçunu affet, cahillik ederse sabır göster. Ona karşı barışçıl davran, onu dilinle incitme. Ona iyilikseverce yaklaşıp yanıltmak isteyenlerin tuzağını boşa çıkar, ona güzel ve saygılı davran. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

32- THE RIGHT OF THE NEIGHBOR

And the right of your neighbor is that you should be as a guardian for him when he is absent, and you should honor him when he is present, and you should assist and support him in both situations. You should not pursue any of his imperfections, and you should not seek

any of his faults. But if you should discover any of his faults unintentionally, you should take the role of -regarding what you know- a fortified stronghold and a veiling screen.⁴⁴ You should guard them in such a way that none of his defects can be discovered even if they are thoroughly inspected through spears. And you should not eavesdrop on him, and you should not forsake him during times of hardship. And you should not envy him when he receives a blessing. Pardon his deviation and forgive his mistakes. And do not lose your temper when he behaves out of ignorance with you. And do not stop to be his supporter, and answer those who scold him. And divulge for him the deception of those who counsel him, and associate with him in an honorable manner. And there is no power nor any strength but in God.

۳۳. حق الصاحب

وَأَمَّا حَقُّ الصَّاحِبِ فَإِنَّ تَصَحُّبَهُ بِالْفَضْلِ مَا وَجَدْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَإِلَّا فَلَا أَقْلَ مِنَ
الْإِنْصَافِ، وَأَنْ تُكْرِمَهُ كَمَا يُكْرِمُكَ، وَتَحْفَظَهُ كَمَا يَحْفَظُكَ، وَلَا تَسْبِقَكَ فِيمَا
بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ إِلَى مَكْرَمَةٍ، فَإِنَّ سَبْقَكَ كَافَأَتْهُ. وَلَا تُقْصِرَ بِهِ عَمَّا يَسْتَحِقُّ مِنَ الْمَوَدَّةِ. تَلْزِمُ
نَفْسَكَ نَصِيحَتَهُ وَجِبَاطَتَهُ وَمُعَاضَدَتَهُ عَلَى طَاعَةِ رَبِّهِ وَمَعُونَتَهُ عَلَى نَفْسِهِ فِيمَا لَا
يَهُمُّ بِهِ مِنْ مَعْصِيَةِ رَبِّهِ، ثُمَّ تَكُونُ [عَلَيْهِ] رَحْمَةً وَلَا تَكُونُ عَلَيْهِ عَذَابًا. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

33 - ARKADAŞ HAKKI

Arkadaşının hakkına gelince, eğer elinden geliyorsa, ona karşı, onun sana olduğundan daha iyi ve daha güzel bir arkadaş olmaya çalış. Bunu başaramıyorsan hiç olmazsa insafı riayet et (onun yaptığı kadarını yapmaya çalış). Sana nasıl saygı gösteriyorsa; sen de ona öyle saygı göster, seni nasıl kolluyorsa; sen de onu öyle kolla. Sana iyilik yapmakta senden öne geçmesin, eğer geçerse sen yine (onun iyiliğinin altında kalma ve) iyiliğine karşılık ver. Hak ettiği sevgi ve dostlukta kusur gösterme. Rabbine itaati konusunda da onu düşünmeyi, onu korumayı ve ona destek olmayı kendine görev bilmelisin. Rabbine karşı günaha yönelmemesi için nefsi karşısında da ona yardım etmelisin. (Böylece) arkadaşına rahmet olmalı azap olmamalı. Allah'tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

33- THE RIGHT OF THE COMPANION

And the right of the companion is that you should act as his companion with nobility as much as you can. You should at least treat him with fairness and honor him as he honors you, and guard him as he guards you, and do not let him be the first one to deal with the other one with honor. And if he does so, you should do something for him in return. And you should not neglect the friendship that he deserves in the least bit. You should commit yourself to advise him, care for him, and help him perform the acts of obedience to his Lord, and help him restrain himself from any act of disobedience of his Lord that he might attempt. Then be like a mercy upon him, and not as a chastisement. And there is no power but in God.

۳۴. حق الشريك

وَأَمَّا حَقُّ الشَّرِيكِ، فَإِنْ غَابَ كَفَيْتَهُ، وَإِنْ حَضَرَ سَدَّ أَوْيَتَهُ، وَلَا تَغْزِمُ عَلَى حُكْمِكَ دُونَ حُكْمِهِ، وَلَا تَعْمَلْ بِرَأْيِكَ دُونَ مُنَاطَرَتِهِ، وَتَحْفَظْ عَلَيْهِ مَالَهُ وَتَنْفِي عَنْهُ خِيَانَتَهُ فِيمَا عَزَّ أَوْ هَانَ فَإِنَّهُ بَلَعْنَا أَنْ "يَدَ اللَّهِ عَلَى الشَّرِيكِينَ مَالُ الْمُتَخَاوِنَا"، وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

34 - ORTAK HAKKI

Ortağının hakkı, eğer kendisi yoksa yerini doldurman eğer (işinin başında) bulunuyorsa onunla eşit çalışmandır. Onun düşüncesi ve kararına başvurmadan kendi başına karar verip iş yapmamalısın. Onun malını korumalı, önemli veya önemsiz malına hıyanet etmemelisin. Bize şöyle (bir hadis) ulaşmıştır: "Ortaklar biri birine hıyanet etmedikçe Allah'ın eli onlarla beraberdir." Allah'tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

34- THE RIGHT OF THE PARTNER

And the right of the partner is that you should take care of his affairs in his absence. And you should treat him equally when he is present. And you should not make any decisions on your own without considering his opinion. And you should not act according to your own opinion before discussing it with him. You should safeguard his property, and advise him against cheating whether there is honor or disdain in it, since it has been transmitted to us: "God's hand is with partners as long as they do not cheat." And there is no power but in God.

۳۵. حق المال

وَأَمَّا حَقُّ الْمَالِ، فَأَنْ لَا تَأْخُذَهُ إِلَّا مِنْ حِلِّهِ، وَلَا تُنْفِقَهُ إِلَّا فِي حِلِّهِ، وَلَا تُحْرِفَ عَنْ مَوْضِعِهِ، وَلَا تُصْرِفَهُ عَنْ حَقِّ بَائِقِهِ، وَلَا تَجْعَلَهُ إِذَا كَانَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ وَسَبَبًا إِلَى اللَّهِ. وَلَا تُؤْثِرْ بِهِ عَلَى نَفْسِكَ مِنْ لَعَلَّه لَا يَحْمَدُكَ، وَبِالْخَرِجِ أَنْ لَا يُحْسِنَ خِلَافَتَهُ فِي تَرْكِكَ (۳۰). وَلَا يَعْمَلْ فِيهِ بَطْـُوعَةً رَبِّكَ فَتَكُونَ مُعِينًا لَهُ عَلَى ذَلِكَ أَوْ بِمَا أَخَذْتَ فِي مَالِكَ أَحْسَنَ نَظَرًا لِنَفْسِهِ، فَيَعْمَلْ بَطْـُوعَةً رَبِّهِ فَيَذْهَبَ بِالْغَنِيمَةِ وَتَبْؤُهُ بِالْإِثْمِ وَالْحَسْرَةِ وَالنَّدَامَةِ مَعَ التَّبَعَةِ (۳۱). وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

35 - MALIN HAKKI

Malin hakkı onu helal olmayan yolla elde etmemen, helal olmayan yolda harcamaman, haksız olarak yerini değiştirmemen, yersiz ve yanlış harcamaman, Allah'tan gelmiş olan o malı ondan başkasına yöneltmemen ve sadece O'nun rızası için vesile kılmandır. (Malınla ilgili olarak) belki de seni takdir bile etmeyecek kişiyi (mirasçıyı) kendinden öne geçirme. Zira senden sonrakiler ya senin için iyi bir mirasçı olmayıp malını Allah'a itaat ile harcamayacaklar ki bu durumda sen onlara günahta yardım etmiş olacaksın ya da onlar kendilerini düşünüp malını Allah'ın itaatinde harcayacaklar ki o zaman da onlar kârlı çıkacak ve sen günahın, hasretin ve pişmanlığınla kalacaksın. Allah'tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

35- THE RIGHT OF PROPERTY

And the right of your property is that you should not attain it except by legitimate means and you should only spend it for legitimate causes. You should not spend it improperly, you should not use it wrongfully, and you should not use what is from God in ways other than in His way and make it as a means to approach God. And you should not prefer to use it for one who does not show gratitude instead of using it for yourself. It is better that you do not leave it for others as inheritance who might use it not to obey your Lord, and then your wealth may be considered to be as an assistance for them in so doing. Or you may bequeath your property to one who spends it in the way of obedience to God in ways better than you do. Then he will gain the benefits, and you will be left with the sins, and the regret, and blame yourself for the ill consequence. And there is no power but in God.

۳۶. حق الغريم الطالب

وَأَمَّا حَقُّ الْغَرِيمِ الطَّالِبِ لَكَ، (۳۶) فَإِنْ كُنْتَ مُوسِرًا أَوْفَيْتَهُ وَكَفَيْتَهُ وَأَغْنَيْتَهُ وَلَمْ تَرُدَّهُ وَتَمَطَّلَهُ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - قَالَ - "مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ". وَإِنْ كُنْتَ مُعْسِرًا أَرْضَيْتَهُ بِحُسْنِ الْقَوْلِ وَطَلَبْتَ إِلَيْهِ طَلَبًا جَمِيلًا وَرَدَدْتَهُ عَنْ نَفْسِكَ رَدًّا لَطِيفًا، وَلَمْ تَجْمَعْ عَلَيْهِ ذَهَابَ مَالِهِ وَسُوءَ مُعَامَلَتِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ لَوْمْ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

36 - ALACAKLININ HAKKI

Senden alacaklı olan kişinin hakkı şudur: Eğer imkânın varsa borcunu öder, alacaklının işini yoluna koyar, ihtiyacını giderir, onu geri çevirmez ve peşinde koşturup oyalamazsın. Allah Rasulü (s) şöyle buyurmuştur: "Gücü olan kişinin (borcunu) bekletmesi zulümdür." Yok eğer imkanın yoksa onu güzel sözle razı eder, güzel bir dille ondan (zaman tanınması için) talepte bulunur, onu iyilik güzellikle geri çevirirsin. Böylece onu hem malı gitmiş hem de kötü muameleye maruz kalmış durumuna düşürmemiş olursun. Çünkü bunu yapmak alçakça bir davranıştır. Allah'tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

36- THE RIGHT OF THE CREDITOR

And the right of him to whom you owe ⁴⁵ is that you should pay him back if you have the means to do so. You should meet his need, make him rich, and avoid putting him off and procrastinating. The Prophet, may God's peace be upon him and his household, said: "Procrastination is oppression for the rich." But if you are in hardship you should satisfy him by using good words. You should gently ask him ⁴⁶ and send him away with gentleness. You should not take his property and mistreat him too. That will surely be mean. And there is no power but in God.

۳۷. حق الخلیط

وَأَمَّا حَقُّ الْخَالِيطِ (۳۳) فَإِنْ لَا تَغْرُهُ وَلَا تَغْشُهُ وَلَا تُكْذِبُهُ وَلَا تُغْفَلُهُ وَلَا تَخْدَعُهُ وَلَا تَعْمَلُ فِي انْتِقَاصِهِ عَمَلُ الْعَدُوِّ الَّذِي لَا يُبْقِي عَلَى صَاحِبِهِ وَإِنْ أَطْمَأَنَّ إِلَيْكَ اسْتَقْصَيْتَ لَهُ عَلَى نَفْسِكَ (۳۴) وَعِلِمْتُ أَنْ غَيْبَ الْمُسْتَرِيلِ رَبًّا. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

37 - OTURUP KALKTIĞIN KİŞİNİN HAKKI⁴

Çok birlikte olup oturup kalktığın kişinin hakkı, onu kandırma-
man, yanıltıp zarara uğratmaman, ona yalan söylememen, gafil
avlamaman, entrika yapmaman, (hayrını şerrini) umursamayan bir
düşman gibi (davranıp) işini bozmamandır. Sana bel bağladığında
elinden gelen fedakârlığı yapmalısın ve bilmelisin ki sana güvenen
insanı zarara uğratmak faiz almak gibidir.

37- THE RIGHT OF THE ASSOCIATE

And the right of the associate is that you should not mislead, or
cheat him, lie to him or fool him, and you should not trick him. And you
should not treat him as an enemy does -who alienates all his friends. If
he trusts you, you should be very careful of yourself for his sake, and
realize that cheating the intimate ones is like usury. And there is no
power but in God.

۳۸. حق الخصم المدعي عليك

حق الخصم المدعي عليك

وَأَمَّا حَقُّ الْخَصْمِ الْمُدَّعِي عَلَيْكَ، فَإِنْ كَانَ مَا يَدَّعِي عَلَيْكَ حَقًّا لَمْ تَنْفَسِخْ فِي حُجَّتِهِ وَلَمْ تَعْمَلْ فِي إِبْطَالِ دَعْوَتِهِ وَكُنْتَ خَصَمَ نَفْسِكَ لَهُ وَالْحَاكِمَ عَلَيْهَا وَالشَّاهِدَ لَهُ بِحَقِّهِ دُونَ شَهَادَةِ الشَّهَوِدِ، فَإِنَّ ذَلِكَ حَقُّ اللَّهِ عَلَيْكَ، وَإِنْ كَانَ مَا يَدَّعِيهِ بِإِطْلَاقٍ رَفَقْتَ بِهِ وَرَوَّعْتَهُ (۳۵) وَنَاشَدْتَهُ بِدِينِهِ (۳۶) وَكَسَرْتَ جِدَّتَهُ عَنْكَ بِذِكْرِ اللَّهِ وَالْفَقِيَّتِ خَشَوْا الْكَلَامَ وَلَغَطُوا (۳۷) الَّذِي لَا يَزِدُّ عَنْكَ عَدَايَةَ عَدُوِّكَ (۳۸) بَلْ تَبَوَّءْ بِإِيْمِهِ وَبِهِ يَتَسَخَّذُ عَلَيْكَ سَيْفٌ عَدَاوَتِهِ (۳۹) لِأَنَّ لَفْظَةَ السُّوءِ تَبَعْتُ الشَّرَّ. وَالْخَيْرُ مُقْبَعَةٌ لِلشَّرِّ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

38 - DAVACININ VE DAVALININ HAKKI

Davacının Hakkı

Senin aleyhine davacı olan hasmının hakkı şöyledir: Eğer hasmın iddiasında haklı ise onun kanıtını geçersiz kılmaya, davasını iptal etmeye çalışma aksine sen kendi nefsinin hasmı ol, kendi aleyhine hakemlik yap. Başka şahitlere gerek kalmadan kendin onun lehine şahitlik et. Çünkü bu, Allah'ın senin üzerindeki hakkıdır. Lakin eğer iddiası batıl ve haksız ise, ona karşı iyi davran, (Allah'tan) çekindirmeye çalış, dinine yemin ettir, Allah'ı hatırlatarak onun hiddetini azalt. Sözünü uzatıp karmaşıklaştırma ki hem hasmının kötülüğünü azaltmaz hem de seni de onun gibi bir duruma düşürür ve onu sana karşı daha çok sivriltilip biler. Zira kötü sözler kötülüğü körükler nasıl ki iyi sözler de kötülüğü kazıyıp atar. Allah'tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

38- THE RIGHT OF THE ADVERSARY

The Right Of The Claiming Adversary

And the right of the adversary who has a claim against you is that if his claim against you is true⁴⁷, you should not nullify his proof and not abolish his claim. And you should dispute against yourself on his behalf and be a fair judge against yourself, and give witness to his right

against you without the witnessing of any witnesses. This is the right of God that is made incumbent upon you. But if what he claims against you is false, treat him with patience and remind him to fear God, and implore him to his religion. And by reminding him of God you should help reduce his fury against you. Avoid using indecent words and yelling at him since this will not eliminate the animosity of your enemy but it will result in your suffering from the sin he commits against you. And it will also result in his sharpening of the sword of animosity towards you, since indecent words will cause evil but good words will eradicate evil. And there is no power but in God.

حق الخصم المدعى عليه

وَأَمَّا حَقُّ الْخَصْمِ الْمُدَّعَى عَلَيْهِ فَإِنْ كَانَ مَا تَدَّعِيهِ حَقًّا أَجْمَلْتَ فِي مُقَاوَلَتِهِ (٤٠)، بِمَخْرَجِ الدَّعْوَى، فَإِنْ لِلدَّعْوَى غِلْظَةٌ فِي سَمْعِ الْمُدَّعَى عَلَيْهِ. وَقَصَصْتُ قَصْدَ حُجَّتِكَ بِالرَّفْقِ وَأَمْهَلَ الْمُهْلَةَ وَأَبَيَّنَ التَّيْبَانَ وَالْطَّفَ اللَّطْفَ وَلَمْ تَتَشَاغَلْ عَنْ حُجَّتِكَ بِمُنَازَعَتِهِ بِالْقِيلِ وَالْقَالِ فَتَذْهَبَ عَنْكَ حُجَّتُكَ وَلَا يَكُونَ لَكَ فِي ذَلِكَ دَرْكٌ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

Davalının Hakkı

Aleyhinde davacı olduğun davalının hakkına gelince, eğer davanda haklıysan onunla güzelce konuşup görüşerek ihtilafı bitirmeye çalış. Kuşkusuz ortaya atılan iddianın (suçlanan) davalının kulağındaki yankısı çok şiddetlidir. Delilini ve anlatmak istediğini güzel bir üslupla, (karşı tarafa) fırsat tanıyarak ve açık seçik bir şekilde ifade et. Nazik ve latif ol. Ortaya attığın delilin tartışma ortamında ve laf kalabalığı arasında zayı olmasına izin verme ki sonra telafi edemeyebilirsin.⁵ Allah'tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

The Right Of The Claimend Adversary

And the right of the adversary against whom you have a claim is that if your claim against him is true⁴⁸, you should use pleasant words while you are filing your claim, since hearing the claim is harsh for the defendant. And you should provide your evidence with lenience, and respite, and with the clearest statements, and with absolute gentleness. And you should not dispute with him over gossip lest your proofs will be voided and you will lose the opportunity to prove them. And there is no power but in God.

۳۹. حق المستشار

وَأَمَّا حَقُّ الْمُسْتَشِيرِ، فَإِنْ حَضَرَكَ لَهُ وَجْهُ رَأَى جَهْدَتَ لَهُ فِي النَّصِيحَةِ، وَأَشْرَتْ عَلَيْهِ بِمَا تَعْلَمُ أَنَّكَ لَوْ كُنْتَ مَكَانَهُ عَمِلْتَ بِهِ، وَذَلِكَ لِيَكُنْ مِنْكَ فِي رَحْمَةٍ وَلِينٍ، فَإِنَّ اللَّيْنَ يُؤْنِسُ الْوَحْشَةَ وَإِنَّ الْعُلَظَّ يُوحِشُ الْإِنْسَ. وَإِنْ لَمْ يَحْضُرْكَ لَهُ رَأْيٌ وَعَرَفْتَ لَهُ مَنْ تَتَّقَى بِرَأْيِهِ وَتَرْضَى بِهِ لِنَفْسِكَ دَلَّلْتَهُ عَلَيْهِ وَأَرْشَدْتَهُ إِلَيْهِ، فَكُنْتَ لَمْ تَسْأَلْهُ خَيْرًا (۴۱) وَلَمْ تَدَّخِرْهُ نَصْحًا. وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

39 - DANIŞANIN HAKKI

Sana akıl danışan kimsenin hakkı şudur: Eğer (doğruluğundan emin olduğun) açık bir görüşün varsa, onu doğru bildiğine yönlendirmek için çaba harca ve bildiğini anlat. Onun bulunduğu durumda sen kendin olsan nasıl davranıyor olacaktın, açıklayıp ortaya koy. Bunu yaparken de şefkat ve yumuşaklık göster. Yumuşaklık, korku ve taşkınlığı dindirip huzura; sertlik ise huzuru bozup korku ve taşkınlığa dönüştürür. Eğer (doğruluğundan emin olduğun) açık bir düşüncen yüksa ve düşüncesine güvenip kendin için uygun gördüğün biri varsa (sana danışanı) ona yönlendir. Onun hayrını istemede ihmalkâr olma ve ona nasihatten geri kalma. Allah'tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

39- THE RIGHT OF HIM WHO SEEKS YOUR ADVICE

And the right of him who seeks your advice is that you should exert all efforts to advise him if you can provide him with a good opinion, and suggest to him to choose what you would have chosen if you were in his shoes. You should do so with mercy and with lenience since lenience will eliminate fear while rudeness will eliminate friendliness. But if you do not have any good advice for him, you should refer him to someone else whom you know and trust his advice yourself. You should spare no efforts to guide him towards the good and do your best to advise him. And there is no power but in God.

٤٠. حق المشير

وَأَمَّا حَقُّ الْمُسِيرِ عَلَيْكَ فَلَا تَتَّهَمُهُ فِيمَا لَا يُوَافِقُكَ عَلَيْهِ مِنْ رَأْيِهِ إِذَا أَشَارَ عَلَيْكَ فَإِنَّمَا هِيَ الْأَرْاءُ وَتَصَرُّفُ النَّاسِ فِيهَا وَاختِلَافُهُمْ فَكُنْ عَلَيْهِ فِي رَأْيِهِ بِالْخِيَارِ إِذَا اتَّهَمْتَ رَأْيَهُ، فَأَمَّا تَتَّهَمُهُ فَلَا تَجُوزُ لَكَ إِذَا كَانَ عِنْدَكَ مِمَّنْ يَسْتَحِقُّ الْمُشَاوَرَةَ. وَلَا تَدْعُ شُكْرَهُ عَلَى مَا بَدَأَ لَكَ مِنْ إِشْرَاحٍ خَاصٍ بِرَأْيِهِ وَحُسْنِ وَجْهِ مَشُورَتِهِ، فَإِذَا وَافَقَكَ حَمَدَتِ اللَّهُ وَقَبِلْتَ ذَلِكَ مِنْ أَخِيكَ بِالشُّكْرِ وَالْإِرْصَادِ بِالْمُكَافَأَةِ فِي مِثْلِهَا إِنْ فَرَعَ إِلَيْكَ (٤٢) وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

40 - DANIŞTIGININ HAKKI

Akıl danıştığın kişinin hakkı şudur: Eğer sana verdiği görüşte doğru bulmadığın bir şey olursa onu suçlamamalısın. İnsanların görüş ve düşünceleri biri biriyle farklıdır aynı olmayabilir. Danıştığın kişinin görüşüne güvenmezsen (uyup uymamak için) seçim senindir ancak istişareye layık gördüğün o kişiyi itham etmen doğru olmayacaktır. Ayrıca ona fikrini bildirdiği ve güzellikle danışma kapısını yüzüne açtığı için teşekkür etmelisin. Eğer ki görüşünü doğru ve isabetli bulursan Allah'a hamd edip kardeşinin görüşünü şükranla kabul et. Bir yandan da benzer bir durumda onun (istişare için) sana başvuracağı günü bekle ve yaptığı iyiliğe mukabele etmek için fırsat kolla. Allah'tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

40- THE RIGHT OF HIM WHOSE ADVICE YOU SEEK

And the right of him whose advice you seek is that you should not accuse him when he gives you advice which does not conform to your own opinion. It is quite natural that opinions are divergent and people have various views about their affairs in which they disagree. You are free not to accept his advice if you doubt it. However, you are not permitted to accuse him of providing you with ill advice as long as you consider him to be of those worthy of consultation. Do not stop thanking him for the thoughts and the good advice he has given you. And if it ⁴⁹ was appropriate for you, you should thank God for it, accept it from your religious brother with gratitude, and be ready to act similarly for him should one day he seek your advice. And there is no power but in God.

٤١. حق المستنصح

وَأَمَّا حَقُّ الْمُسْتَنْصَحِ فَإِنَّ حَقَّهُ أَنْ تُؤَدِّيَ إِلَيْهِ النَّصِيحَةَ عَلَى الْحَقِّ الَّذِي تَرَى لَهُ أَنَّهُ
يَحْمِلُ وَيَخْرِجُ الْمَخْرَجَ الَّذِي يَلِينُ عَلَى مَسَامِحِهِ، وَتُكَلِّمُهُ مِنَ الْكَلَامِ بِمَا يُطِيقُهُ
عَقْلُهُ، فَإِنَّ لِكُلِّ عَقْلٍ طَبَقَةً مِنْ الْكَلَامِ يَعْرِفُهَا وَيَحْتَنِبُهَا، وَلَيْكُنْ مَذْهَبُكَ
الرَّحْمَةَ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

41 - NASİHAT İSTEYENİN HAKKI

Senden nasihat isteyeninin hakkı, hak ettiği ve kaldırılabildiği şekilde nasihat etmen, söze ona hoş ve uygun düşeceği şekilde girmen ve aklının alacağı seviyede konuşmandır. Kuşkusuz her aklın anlayıp idrak edebileceği bir konuşma seviyesi vardır. Nasihatte yol yordamın sevgi ve merhamet üzerine kurulu olmalıdır. Allah'tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

41- THE RIGHT OF HIM WHO SEEKS YOUR COUNSEL

And the right of him who seeks your counsel is that you should give him your counsel as much as you think he can bear. And you should talk with him with such gentle words that he listens to you and you should use such words that his intellect can understand. This is because for each person's intellect there is a certain way of talking, which he can comprehend and respond to. You should choose having mercy as your course of action. And there is no power but in God.

٤٢. حق الناصح

وَأَمَّا حَقُّ النَّاصِحِ فَإِنْ ثَلَيْنَ لَهُ جَنَاحَكَ ثُمَّ تَشَرَّابَ لَهُ قَلْبَكَ (٤٣) وَتَفَنَّجَ لَهُ سَمْعَكَ حَتَّى تَفْهَمَ عَنْهُ نَصِيحَتَهُ، ثُمَّ تَنْظُرَ فِيهَا، فَإِنْ كَانَ وَفَّقَ فِيهَا لِلصَّوَابِ حَمَدْتَ اللَّهَ عَلَى ذَلِكَ وَقَبِلْتَ مِنْهُ وَعَرَفْتَ لَهُ نَصِيحَتَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ وَفَّقَ لَهَا فِيهَا رَجَمْتَهُ وَلَمْ تَنْتَهَمْهُ وَعَلِمْتَ أَنَّهُ لَمْ يَأْلَكَ نَصْحًا إِلَّا أَنَّهُ أَخْطَأَ إِلَّا أَنْ يَكُونَ عِنْدَكَ مُسْتَحَقًّا لِلتُّهْمَةِ فَلَا تَعْبَأْ (٤٤) بِشَيْءٍ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

42 - NASİHATİNİ ALDIĞIN KİŞİNİN HAKKI

Sana nasihatte bulunanın hakkı, kendisine karşı alçakgönüllü ve yumuşak başlı olman, kalbini onun (nasihat çeşmesinden) doyurman, sözlerini anlamak için dikkatle dinlemen ve ardından söyledikleri üzerinde düşünmendir. Eğer verdiği nasihatler doğruysa Allah'a hamd edip kabul eder, kıymetini bilirsin; eğer nasihatleri doğru değilse de ona güzel davranmalı ve kendisini suçlamamalıydın çünkü o sana nasihatte kusur göstermemiş sadece hata yapmıştır. (Farklı bir gerekçeyle) itham etmeni hak edecek olursa başka, o zaman onu hiçbir şekilde dikkate almayabilirsin.⁶ Allah'tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

42- THE RIGHT OF THE COUNSELOR

And the right of your counselor is that you should treat him gently, then you should be whole-heartedly attentive to him, and open your ears for him so that you understand his counsel. And then study it deeply and if what he presents to you is right, you should praise God for it, and accept it from him and acknowledge his favor. But if what he presents to you does not agree with you, you should be kind to him and make no accusations against him; and you should know that he spared no efforts to provide you with the best advice, but he made a mistake. Unless he deserves to be accused in which case you should not trust him under any circumstances. And there is no power but in God.

٤٣. حق الكبير

وَأَمَّا حَقُّ الْكَبِيرِ فَإِنَّ حَقَّهُ تَوْقِيرُ سِنِّهِ وَإِجْلَالُ إِسْلَامِهِ إِذَا كَانَ مِنْ أَهْلِ الْفَضْلِ فِي
 الْإِسْلَامِ بِتَقْدِيمِهِ فِيهِ وَتَرْكُ مُقَابَلَتِهِ عِنْدَ الْخَصَامِ وَلَا تَسْبِقُهُ إِلَى طَرِيقٍ، وَلَا تَوَمُّهُ
 فِي طَرِيقٍ^(٤٠) وَلَا تَسْتَحْجِلْهُ. وَإِنْ جَهِلَ عَلَيْكَ تَحَمَّلْتَ وَأَكْرَمْتَهُ بِحَقِّ إِسْلَامِهِ مَعَ
 سِنِّهِ فَإِنَّمَا حَقُّ السِّنِّ بِقَدْرِ الْإِسْلَامِ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

43 - BÜYÜĞÜN HAKKI

Büyüğün hakkı şunlardır: Yaşına saygı göstermek, İslam açısından bir üstünlüğü varsa İslam'daki önceliğini takdir etmek, ona karşı herhangi bir çekişmenin tarafı olmamak,⁷ yolda ondan öne geçmemek, önu sıra yürümemek, onu cahil saymamak (cahillikle suçlamamak),⁸ cahillik etse bile tahammül edip İslam ile yaşı hatırına onu muhterem saymaktır. Yaşın hatırı İslam kadardır.

43- THE RIGHT OF THE OLDER ONE

And the right of him who is older than you are is that you should respect him because of his age, and honor his submission to God ⁵⁰ if he is one of the noble ones in İslam. You should recognize his seniority and stop confronting him in disputes and should not surpass him or walk ahead of him, and you should not treat him foolishly. If he should treat you foolishly, you should put up with him and honor him to respect his being an older Muslim. This is because the respect for one's age is according to how long he has been a Muslim. And there is no power but in God.

٤٤. حق الصغير

وَأَمَّا حَقُّ الصَّغِيرِ فَرَحْمَتُهُ وَتَنْقِيفُهُ^(٤٦) وَتَعْلِيمُهُ وَالْعَفْوُ عَنْهُ وَالسَّتْرُ
عَلَيْهِ وَالرَّفْقُ بِهِ وَالْمَعُونَةُ لَهُ وَالسَّتْرُ عَلَى جَرَائِرِ حَدَاتِهِ فَإِنَّهُ
سَبَبٌ لِلتَّوْبَةِ وَالْمُدَارَاةِ لَهُ وَتَرْكُ مُمَاحَكَتِهِ، فَإِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى لِرُشْدِهِ.

44 - KÜÇÜĞÜN HAKKI

Küçüğün hakkı şunlardır: Merhamet göstermen, yetiştirmen, eği-
tip öğretmen, (hatalarını) affetmen, (ayıp ve eksiklerini) örtmen, iyi
davranman, yardımcı olman ve küçük olmasından kaynaklanan suçla-
rını örtmen ki (bu tavrın onun) tövbe etmesine vesile olur. Yine esnek
davranıp sıkımsan ve onunla çekişmemen ki böyle davranmanın onun
yetişmesi için daha elverişlidir.

44- THE RIGHT OF THE YOUNGER ONE

And the right of him who is younger than you are is to be friendly
with him, train and educate him, pardon him, and cover up his faults,
be patient with him and help him, cover up the guilts of his juvenility
because this will make him repent; treat him with patience, and stop
quarrelling with him. This will lead him to more sensible conduct.

٤٥. حق السائل

وَأَمَّا حَقُّ السَّائِلِ فَأَعْطَاوْهُ إِذَا تَيَقَّنْتَ صِدْقَهُ وَقَدَّرْتَ عَلَى سَدِّ حَاجَتِهِ، وَالِدُعَاءُ لَهُ فِيمَا نَزَلَ بِهِ، وَالْمُعَاوَنَةُ لَهُ عَلَى طَلِبَتِهِ، وَإِنْ شَكَّكَتَ فِي صِدْقِهِ وَسَبَقَتْ إِلَيْهِ التُّهْمَةُ لَهُ وَلَمْ تَعِزِّمْ عَلَى ذَلِكَ لَمْ تَأْمَنْ أَنْ يَكُونَ مِنْ كَيْدِ الشَّيْطَانِ أَرَادَ أَنْ يَصُدَّكَ عَنْ حَقِّكَ وَيَحُولَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ التَّقَرُّبِ إِلَى رَبِّكَ فَتَرَكْتَهُ بِسِتْرِهِ وَرَدَدْتَهُ رَدًّا جَمِيلًا. وَإِنْ غَلَبَتْ نَفْسُكَ فِي أَمْرِهِ وَأَعْطَيْتَهُ عَلَى مَا عَرَضَ فِي نَفْسِكَ مِنْهُ، فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عِزِّ الْأُمُورِ.

45 - SENDEN İSTEĞİ OLANIN HAKKI

Senden bir istekte bulunan kişinin hakkı, (ihtiyacının) doğruluğuna emin olup isteğini yerine getirmeye de gücün yetiyorsa istediğini vermen, başına gelenlerden dolayı ona dua etmen, talebini elde etmesi için yardımcı olmandır. Eğer doğruluğunda şüphe eder ama bundan emin olmadığın halde, onun hakkında kötümser olmayı tercih edersen, bil ki bu, seni iyilikten alıkoyup Rabbine yaklaşmaktan men etmek isteyen Şeytan'ın bir tuzağı olabilir. (Bu durumda) onu kendi haline bırakıp ayıbını açmaksızın güzelce geri çevirebilirsin. Eğer onun isteği hakkında nefesine galip gelir, kalbine gelen kötümserliği yenerek istediğini verirsen, işte bu kararlılık isteyen büyük işlerden biridir.⁹

45- THE RIGHT OF HIM WHO BEGS FROM YOU

And the right of him who begs from you⁵¹ is that you should give him charity if you are certain that he is honest and you are able to fulfill his need. You should also pray to God to relieve him from what has befallen upon him, and help fulfill his needs. But if you doubt his honesty and he has already been accused of (dishonesty), but you are not convinced about this, you will not be sure whether this is one of the plots of Satan who is trying to deprive you from your fortune and cause a blockage between you and your approach to your Lord. Then you should leave him and overlook⁵² and should turn him down gently. But if you can overcome yourself in this respect and grant him what he has asked for despite what is presented to you regarding him, then this is due to your resolution in the conduct of affairs.

٤٦. حق المسؤول

وَأَمَّا حَقُّ الْمَسْئُولِ فَحَقُّهُ إِنْ أُعْطِيَ قَبْلَ مِنْهُ مِمَّا أُعْطِيَ بِالشُّكْرِ لَهُ
وَالْمَعْرِفَةِ لِفَضْلِهِ وَطَلَبَ وَجْهِ الْعُذْرِ فِي مَنْعِهِ، وَأَحْسَنَ بِهِ الظَّنَّ. وَاعْلَمْ أَنَّهُ إِنْ مَنَعَ
[فَ] مَالَهُ مَنَعَ وَأَنْ لَيْسَ التَّزْيِيبُ فِي مَالِهِ، (٤٧) وَإِنْ كَانَ ظَالِمًا فَإِنَّ الْإِنْسَانَ
لِظُلْمٍ كَفَّارٌ.

46 - SENİN İSTEKTE BULUNDUĞUN KİŞİNİN HAKKI

Bir istekte bulunduğun kişinin hakkı şudur: Eğer istediğini verirse, teşekkürle ve kıymetini bilerek verdiğini alman gerekir; eğer vermezse de onu mazur kabul edip hakkında hüsnü zanda bulunmalısın. Bilmelisin ki eğer vermemişse kendi malını vermemiş ve kınanması gerekmez, her ne kadar (kendi nefsinin iyilikten mahrum kıldığı için) zalim durumuna düşmüş de olabilir,¹⁰ "insan pek zalim ve nankördür."¹¹

46- THE RIGHT OF HIM FROM WHOM YOU BEG

And the right of him from whom you beg⁵³ is that you should accept from him whatever he grants you with gratitude and acknowledges his nobility. And you should accept his excuse if he withholds and think well of him. And you should realize that if he withholds, he is withholding his own property, and that he could not be blamed for withholding his own property. If he is doing wrong, "then man is certainly wrong-doing and unbelieving."

٤٧. حق من سرك الله به وعلى يديه
وَأَمَّا حَقُّ مَنْ سَرَّكَ اللَّهُ بِهِ وَعَلَى يَدَيْهِ، فَ— إِنْ كَانَ تَعَمَّدَهَا لَكَ حَمِدَتِ اللَّهُ
أَوَّلًا ثُمَّ شَكَرْتَهُ عَلَى ذَلِكَ بِقَدْرِهِ فِي مَوْضِعِ الْجَزَاءِ وَكَافَأْتَهُ عَلَى
فَضْلِ الْإِبْتِدَاءِ وَأَرْضَصْتَ لَهُ الْمُكَافَأَةَ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ تَعَمَّدَهَا حَمِدَتِ
اللَّهُ وَشَكَرْتَهُ وَعِلِمْتُ أَنَّهُ مِنْهُ، تَوَحَّدَكَ بِهَا وَأَحْبَبْتَ هَذَا إِذْ كَانَ سَبَبًا مِنْ أَسْبَابِ نِعَمِ
اللَّهِ عَلَيْكَ وَتَرْجُو لَهُ بَعْدَ ذَلِكَ خَيْرًا، فَإِنَّ أَسْبَابَ النِّعَمِ بَرَكَةٌ حَيْثُ مَا كَانَتْ وَإِنْ كَانَ لَمْ
يَنْعَمَدْ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

47 - SENİ MUTLU EDEN KİŞİNİN HAKKI

Allah'ın senin mutluluğuna vesile kıldığı ve sayesinde mutlu olduğun kişinin hakkı şudur: Eğer bunu bilerek yapmışsa önce Allah'a hamd etmeli, o insana bu iyiliğine karşılık layıkıyla teşekkür etmelisin. Ayrıca (iyilik yapmada) senden önce davranma üstünlüğüne sahip olan (kardeşine) karşılık verip (iyilikte yarışmak için) fırsat kollamalısın. Eğer o kişi böyle bir kastı olmadan senin mutluluğuna sebep olmuşsa,¹² o zaman da Allah'a hamd edip şükretmeli ve bu nimetin sana özel olarak ondan geldiğini bilmelisin. Bununla birlikte o kişiyi de sevmeli ve onun için hayır dilemelisin çünkü (sonuçta) Allah'ın nimetinin sana ulaşmasına vesile olmuştur. Kuşkusuz nimetlerin ulaşmasındaki araçlar, her halükarda kasıtsız dahi olsa berekettirler. Allah'tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

47- THE RIGHT OF HIM THROUGH WHOM GOD MAKES YOU HAPPY

And the right of him through whom God makes you happy is that ⁵⁴ if he intentionally made you happy, you should first praise God and then you should thank him accordingly, and reward him for initiating a nobility and be determined to return his favor. But if he made you happy unintentionally, you should praise God, thank Him, and realize that He chose you exclusively for that, and you liked it. He has been one of the means of God's Blessings descending upon you. You should only wish him well since the means of desension of Blessings are themselves Blessings wherever they be, even if unintentionally. And there is no power but in God.

٤٨. حق من ساءك القضاء على يديه بقول أو فعل

وَأَمَّا حَقُّ مَنْ سَاءَكَ الْقَضَاءُ عَلَى يَدَيْهِ بِقَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ فَإِنْ كَانَ تَعَمُّدَهَا كَانَ الْعَفْوُ أَوْلَىٰ بِكَ لِمَا فِيهِ لَهُ مِنَ الْقَمْعِ وَحُسْنِ الْأَدَبِ مَعَ كَثِيرِ أَمْثَالِهِ مِنَ الْخَلْقِ، فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ {وَلَمَنْ أَنْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَٰئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ} إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ، أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ. وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ {وَقَسَّالَ عَزَّ وَجَلَّ} وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ {هَذَا فِي الْعَمْدِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عَمْدًا لَمْ تَظْلُمْهُ بِتَعَمُّدِ الْإِنْتِصَارِ مِنْهُ فَتَكُونُ قَدْ كَافَأْتَهُ فِي تَعَمُّدٍ عَلَى خَطِئِهِ. وَرَفَقَتْ بِهِ وَرَدَدَتْهُ بِالطَّفِّ مَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

48 - SANA KÖTÜLÜK EDENİN HAKKI

Eli veya diliyle sana kötülük edenin hakkına gelince, eğer kasıtlı yapmışsa, onun gibi insanların çokluğunu da göz önünde tutarak, (kötülüğü ve kavgınlığı) kazıyıp atmak ve güzel ahlaka daha yakın olmak amacıyla onu affetmen senin için daha iyidir. Allah (cc) şöyle buyuruyor: “Kim zulme uğradıktan sonra nusret bulursa (hakkını alırsa), artık onlar için aleyhlerinde bir yol yoktur. Yol¹³ (karşılık verme hakkı), ancak insanlara zulmeden ve yeryüzünde haksız yere haddi aşan ve haksızlıkta bulunanların aleyhinedir. İşte bunlara acıklı bir azap vardır. Kim sabreder ve bağışlarsa, şüphesiz bu, azme değer (kararlılık isteyen güzel) amellerdendir.”¹⁴

Yine Allah cc şöyle buyuruyor: “Eğer ceza verecekseniz, size yapılanın misliyle ceza verin ve eğer sabrederseniz, andolsun bu, sabredenler için daha hayırlıdır.”¹⁵

Bu (misilleme izni) kasıtlı kötülük için geçerlidir. Eğer kasıt yoksa sen kasıtlı olarak bir zulme el uzatmamalısın ki (kasıtsız hataya) kasıtlı kötülükle karşılık vermiş olmasın. (Aksine) ona karşı elinden geldiği kadar hoş davranmalı lütufkâr olmalısın. Allah’tan başka (hakiki) bir güç sahibi yoktur.

48- THE RIGHT OF HIM WHO WRONGS YOU

And the right of him who wrongs you ⁵⁵ whether verbally or physically is that it is more appropriate for you to pardon him if it was done intentionally. This would eliminate bad feelings and is the polite way to treat most such people. Indeed God says: "But indeed if any do help and defend themselves after a wrong (done) to them, against such there is no blame. The blame is only against those who oppress men with wrongdoing and insolently transgress beyond bounds throughout the land, defying right and justice: for such there will be a Penalty grievous. But indeed if any show patience and forgive, that would truly be an exercise of courageous will and resolution in the conduct of affairs." ⁵⁶ The Almighty the High also says: "And if ye do catch them out, catch them out no worse than they catch you out. But if ye show patience, that is indeed the best (course) for those who are patient." ⁵⁷ This is so if it was intentional. But if he who wrongs you has done it unintentionally, then you should not oppress him by intentionally insisting on retaliation, lest you would be punishing him intentionally for what he has done unintentionally. You should also be friendly with him and treat him as gently as you can. And there is no power but in God.

٤٩. حق أهل ملتك عامة

وَأَمَّا حَقُّ أَهْلِ مِلَّتِكَ عَامَّةً فَأَبْشُرِ السَّلَامَةَ وَنَشْرِ جَنَّةَ
الرَّحْمَةِ وَالرِّفْقِ بِمُسِيئِهِمْ وَتَأَلَّفُهُمْ وَاسْتِصْلَاحَهُمْ وَشُكْرَ مُحْسِنِهِمْ إِلَى
نَفْسِهِ وَإِلَيْكَ، فَإِنَّ إِحْسَانَهُ إِلَى نَفْسِهِ إِحْسَانُهُ إِلَيْكَ إِذَا كَفَّ عَنْكَ أَذَاهُ وَكَفَاكَ مَوْنَتَهُ
وَحَبَسَ عَنْكَ نَفْسَهُ فَعَمَّهُمْ جَمِيعًا بِدَعْوَتِكَ وَانصُرْهُمْ جَمِيعًا بِنَصْرَتِكَ وَأَنْزِلْهُمْ
جَمِيعًا مِنْكَ مَنْ أَرَاهُمْ كَبِيرَ هُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ وَصَغِيرَ هُمْ
تَعَاهُدْتَهُ بِالْطُّفْلِ وَأَوْسَطَهُمْ بِمَنْزِلَةِ الْأَخِ. فَمَنْ أَتَىكَ بِمَنْزِلَةِ الْوَلَدِ
أَخِيهِ وَرَحْمَةٍ. وَصِلْ أَخَاكَ بِمَا يَجِبُ لِلْأَخِ عَلَى

49 - TÜM DİNDAŞLARININ HAKKI

Dindaşlarının genelinin senin üzerindeki hakkı şöyledir: Kalbinde onlara karşı esenlik dileği beslemeli, onlara sevgi ve merhametle davranmalısın. Onlar arasından kötü olanlara karşı (dahi) güzellikle yaklaşmalı, sevgi bağı kurmaya çalışmalı ve ıslah olmaları için çaba harcamalısın. Onlar arasından kendisine ve sana karşı iyi olanlara ise şükran duymalısın. Çünkü kişinin kendisine iyi olması bile sana iyilik sayılır. Zira o kendi halinde iyi olmakla sana da iyilik etmekte, kötülüklerini senden uzak tutmakta, sana yük olmamakta ve kendi nefesine hâkim olmaktadır.

Öyleyse onların hepsini duana kat, hepsinin yardımına koş, hepsi için bir (yakınlık) konumu tanımla; büyüklerini baban (veya annen), küçüklerini evladın, akranlarını da kardeşin olarak gör. Sana varıp gelene lütuf ve sevgiyle davran ve (din) kardeşlerinle, kardeşliğin gerektirdiği gibi bağ kur.

49 - THE RIGHT OF THE PEOPLE OF YOUR CREED

And the right of the people of your creed is that you should wholeheartedly provide safety for them, and gently show them mercy, and treat their wrong-doers with patience, and treat them with friendliness, and seek their welfare, and thank those of them who do good to you and

to themselves.⁵⁸ Their doing good to themselves is considered to be the same as doing good to you. This is because (by so doing) they have not bothered you and have not put you to any trouble. Then you should pray for all of them, and back all of them up with your support. And you should respect each one of them as he deserves: their old men hold the position of your fathers, and their children hold the position of your children, and their youths hold the position of your brothers. You should gently and compassionately care for those of them who come to you. And you should treat your brethren as brothers deserve to be treated.

۵۰. حق اهل الذمة

وَأَمَّا حَقُّ أَهْلِ الذِّمَّةِ فَاَلْحُكْمُ فِيهِمْ أَنْ تَقْبَلَ مِنْهُمْ مَا قَبِلَ اللَّهُ، وَتَقِي بِمَا جَعَلَ اللَّهُ لَهُمْ مِنْ ذِمَّتِهِ وَعَهْدِهِ وَتَكْلَهُمْ فِيهِمَا طَلَبُوا مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَجْبَرُوا عَلَيْهِ وَتَحْكُمَ فِيهِمْ بِمَا حَكَّمَ اللَّهُ بِهِ عَلَى نَفْسِكَ فِيَمَا جَرَى بَيْنَكَ [وَبَيْنَهُمْ] مِنْ مُعَامَلَةٍ وَلَيْكُنْ بَيْنَكَ وَبَيْنَ ظُلْمِهِمْ مِنْ رِعَايَةِ ذِمَّةِ اللَّهِ وَالْوَفَاءِ بَعْدَهُ دِهِ وَعَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - حَائِلٌ فَإِنَّهُ بَلَّغْنَا أَنَّهُ قَالَ ”مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا كُنْتُ خَصْمَهُ“ فَاتَّقِ اللَّهَ. وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

تَخْرُجُ مِنْهُمَا فِي حَالٍ مِنَ الْأَخْـ____وَالِ، فَهَذِهِ خَمْسُونَ حَقًّا مُجِبُّمَا بِكَ لَا جَلَّ تَنَاوُهُ عَلَى ذَلِكَ. وَلَا حَوْلَ عَلَيْكَ رِعَايَتُهَا وَالْعَمَلُ فِي تَادِيَتِهَا وَالِاسْتِعَانَةُ بِاللَّهِ يَجِبُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ وَالْحَمْدُ.

50 - ZİMMİLERİN HAKKI

Zimmet ehlinin hakları şöyledir: Allah'ın onlardan kabul ettiğini sen de kabul etmeli; Allah'ın onlar için kararlaştırdığı ahde ve hukuka bağlı olmalısın. Allah'ın onlardan ne istediğini ve (Allah tarafından) neye mecbur tutulduklarını Allah'a bırak! Onlarla senin aranda olan işlerde ise Allah sana ne hükmetmişse ona göre hükmet. Allah'ın kararlaştırdığı zimmet hakkı ile Allah ve Resulünün (s) ahdine vefa gerekliliği, seni onlara zulmetmekten alıkoymalıdır. Bize Rasulullah'ın (s) şöyle buyurduğu ulaşmıştır: "Kim ahit altında bulunan (İslam'ın güvencesinde olan kâfir) birine zulmederse bana hasım olmuştur." Öyleyse (bu konuda) Allah'tan çekininiz. Allah'tan başka (hakiki) bir güç kuvvet sahibi yoktur.

İşte bunlar seni kuşatan elli haktır ki hiçbir durumda onların dışında kalamazsın. Bunlara riayet etmen, uygulaman, layıkıyla yerine getirmen ve bunun için şanı yüce Allah'tan yardım dilemen gerekir. Allah'tan başka (hakiki) güç kuvvet sahibi yoktur ve hamd Âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

50- THE RIGHT OF THOSE UNDER THE PROTECTION OF ISLAM

And the right of those under the protection of Islam is that you should accept from them what God has accepted from them, and fulfill what God has established for them under His protection and covenant, and entrust them to Him in what they are required to carry out, and are obliged to do. And you should judge among them with the judgments of God that He commanded for you regarding the conditions of dealing with them, and do not wrong them as long as they honor God's covenant and fulfill their pledge. And the pledge of the Prophet, may God's peace be upon him and his household, is a barrier⁵⁹ since it is reported that he ⁶⁰said: "I am the adversary of whoever oppresses one who has a treaty." Therefore fear God. And there is no power but in God. These are the fifty rights that surround you and you cannot evade under any circumstances. It is incumbent upon you to honor them and exert all efforts to fulfill them. You should seek God the Majestic's help in this respect. And there is no power but in God. And all praise is due to God the Lord of the Two Worlds.

DİPNOTLAR

1- İmam Cafer Sadık: Hiçbir yaratılmışın itaati için yaratana muhalefet edilemez. El-Hisal c.1 s.68

2- Kadının erkeğe itaati ve haklarının daha belirgin olması genel anlamda erkeğin daha üstün bir insan olduğu anlamına gelmez. Evde herkesin eşit olması durumunda mutlaka bir kargaşa yaşanacaktır. Dolayısıyla iki üç kişilik bir işletmede dahi yetki üstünlüğü gerektiği gibi ailede de bu gereklidir. Çoğunlukla ailenin geçimini ve korunmasını erkek sağladığı için ailede yetki üstünlüğü de erkeğe verilmiştir. Özetle erkeğin üstünlüğü yetki ve sorumluluk üstünlüğüdür; nasıl ki duygusal ve manevi üstünlük de kadına aittir. İslam'da genel anlamda üstünlük ölçüsü cinsiyet değil takva ve ahlaklıdır.

3- Sevgi, şefkat ve duygusal yakınlık.

4- Daha önce arkadaş hakkı geçmişti. Burada geçen “خليفة” sözcüğü arkadaşlığı ifade etmez, insanın çok bir arada olduğu ve kaynaştığı kişidir. Bazen özel bir dostluk ilişkimiz olmaksızın, işimiz gereği veya başka sebeplerle sürekli bir arada olup kaynaştığımız insanlar olabilir. Dolayısıyla bu başlık, arkadaşlık ve sohbet edilen kişi başlıklarının dışında kalıyor.

5- İmam Zeynülabidin (a) burada kişinin kendi hakkını koruması için de bir ipucu veriyor. Zira zulme rıza göstermek bir fekadarlık değildir. Mümin fedakar olmakla birlikte haksızlığı kabul etmekten de kaçınmalıdır.

6- Öyle anlaşıyor ki maksat, nasihat eden kişinin art niyetli olması durumundan söz ediliyor ki böyle bir durumda onun sözlerini dikkate almamak en doğrusu olacaktır.

7- Maksat, herhangi bir konuda onunla yarışır durumda olmayıp, onunla rekabet etmeye çalışmamaktır. Bu büyüklerin saygınlığını korumanın yollarından biridir.

8- Gençler birçok konuda yaşlılardan daha bilgili olabilirler ancak buna rağmen onlara bilgisiz muamelesi yapılmaması gerektiği beyan edilmiştir.

9- Son cümle“İşte bu kararlılık isteyen büyük davranışlardan biridir” Şura Suresi 43. ayetten iktibastır.

10- Burada maksat, eğer kişi gücü olduğu halde gerçekten muhtaç bir kula yardım etmez, Allah'ın verdiği malı mülkü Allah'ın muhtaç kulundan esirgerse haksızlık etmiş ve en azından kendine karşı zulümde bulunmuş olur. Bu hukuki ve fıkhi değil ahlaki bir durumdur.

11- İbrahim: 34

12- Örneğin, bir kişi kendi evi için yol yapıyor, kazara sizin de evinizin yolu aynı mesirde olduğu için hiçbir maliyete katlanmadan evinizin yolu hazır olmuş oluyor. Bunun gibi çok sayıda örnek durum ortaya çıkabilir.

13- Yol tabiri aleyhinde meşru girişim hakkı anlamına gelmektedir.

14- Şûra: 41-43

15- Nahl: 126

ENDNOTES

1. slaves
2. by freeing you from slavery
3. by the fact that you free him
4. The pleasures of this world and the life to come
5. In the other version we read: "and refrain from any meddling in which there is nothing to be gained, express kindness to the people, and speak well concerning them." And then the rest follows.
6. The tongue
7. His tongue and good speech are like an ornament for his intellect
8. In the other version it is followed by: "The right of your hearing is to keep it pure from listening to backbiting and listening to that to which it is unlawful to listen"
9. In the other version it is followed by: "You have no escape from standing upon the narrow bridge (al-sirat [over Hell]), so you should see to it that your legs do not slip and cause you to fall into the Fire."
10. The hands
11. If the hands are not opened to engage in what is forbidden.
12. by over-eating and over-drinking
13. In the other version it is followed by: "The right of your private part is that you protect it from fornication and guard it against being looked upon."
14. And fix your eyes looking down to the ground. In the other version it is followed by: "You will approach the prayer with humbleness, deep from your heart and you will perform it according to its bounds and its rights." Then it continues.
15. Being humble
16. of Hell

17. from the Fire of Hell

18. If you abandon the fast, you will have torn God's protective covering away from yourself.

19. This right has not been mentioned in the version transmitted in Tuhaf al-Uqoul

20. In the other version it is followed by: "You should know that it repels calamities and illnesses in this world and it will repel the Fire from you in the Hereafter.

21. That your donations in charity will be returned to you

22. The animal sacrificed during the holy pilgrimage

23. In the other version it continues: "you desire God and you do not desire His creation; through it you desire only the exposure of your soul to God's mercy and the deliverance of your spirit on the day you encounter Him."

24. In the other version it is followed by: "Through it you desire only the exposure of your soul to the Exalted, and the High- God's Mercy, and the deliverance of your spirit on the Day you encounter Him.

25. In the other version it is followed by: "You should not raise your voice toward him. You should never answer anyone who asks him about something, in order that he may be the one who answers. You should not speak to anyone in his session nor speak ill of anyone with him. If anyone ever speaks ill of him in your presence, you should defend him. You should conceal his faults and make manifest his virtues. You should not sit with him in enmity or show hostility toward him in friendship. If you do all of this, God's angels will give witness for you that you went straight to him and learned his knowledge for God's sake, not for the sake of the people."

26. In the other version it is followed by: "property is that you should obey him and not disobey him, unless obeying him would displease God, for there can be no obedience to a creature when it is disobedience to God."

27. you are his slave

28. In the other version it continues: "they have been made subjects through their weakness and your strength. Hence it is incumbent upon you to act with justice toward them and to be like a compassionate father toward them. You should forgive them their ignorance and not hurry them to punishment and you should thank God for the power over them which He has given to you."

29. that they do not have

30. In the other version it continues: "in teaching the people, not treating them roughly or annoying them, then God will increase His bounty toward you. But if you withhold your knowledge from people or treat them roughly when they seek knowledge from you, then it will be God's right to deprive you of the knowledge and its splendor and to make you fall from your place in people's heart."

31. your wife

32. In the other version it is followed by: "you must treat her with compassion, since she is your prisoner whom you feed and clothe. If she is ignorant, you should pardon her."

33. as you are

34. God created him

35. in your shelter

36. if you fail

37. in the other version it continues with: "And there is no power but in God."

38. by freeing you from slavery

39. by freeing him

41. of Hell

42. In the other version it continues: "reminding you of your Lord, calling you to your good fortune, and helping you to accomplish what God has made obligatory upon you. So thank him for that just as you thank one who does good to you."

43. In the other version it is followed by: "You should forget his slips and remember his good qualities, and you should tell nothing about him but good."

44. in guarding these secrets

45. In the other version it continues: "a debt is that, if you have the means, you pay him back, and if you are in straitened circumstances, you satisfy him with good words and you send him away with gentleness."

46. for more time

47. In the other version it continues: "you give witness to it against yourself. You do not wrong him and you give him his full due. If what he claims against you is false, you act with kindness toward him and you show nothing in his affair other than kindness; you do not displease your Lord in his affair. And there is no strength save in God."

48. In the other version it continues: "you maintain polite moderation in speaking to him and you do not deny him his right. If your claim is false, you fear God, repent to Him, and abandon your claim."

49. his advice

50. Islam

51. In the other version it continues: "is that you give to him in the measure of his need."

52. his dishonesty

53. In the other version it continues: "is that you accept from him with gratitude and recognition of his bounty if he gives, and you accept his excuse if he withholds."

54. In the other version it continues: "you first praise God, then you thank that person." **55.** In the other version it continues: "is that you pardon him. But if you know that your pardon will harm him, you should defend yourself. God says:

"Whosoever defends himself after he has been wronged- against them there is no way." [The Holy Quran, Shura 42:41]

56. The Holy Quran, Shura 42:41-43 A. Yusuf Ali's translation

57. The Holy Quran, Nahl 16:126 A. Yusuf Ali's translation

58. In the other version it continues: "And keeping harm away from them. You should love for them what you love for yourself and dislike for them what you dislike for yourself. Their old men stand in the place of your father, their youth in the place of your brothers, their old women in the place of your mother, and their young ones in the place of your children."

59. protecting them

60. The Prophet Muhammad (may God bless him and his household)

الحواشي

١. الخنى : الفحش في الكلام
٢. التهوين : الاستخفاف. يقال: هَوَّنَ الشيء: استخَفَّ به.
٣. الحجة : جمع حاجب
٤. لتقبيح والتحقير
٥. تدهقن أي صار دهقاناً وهو رئيس القرية وزعيم الفلاحين والمراد به ضد التمسكن والتذلل.
٦. لا تماحكه : لا تخاصمه ولا تنازعه.
٧. لا تعازره : لا تعارضه في العزة
٨. عققته : عصيته وأذيته.
٩. في المكارم الأخلاق: وأن لا تَرْفَعَ صَوْتَكَ عَلَيْهِ ولا تُجِيبَ أحداً يَسْأَلُهُ عن شيء حتى يكونَ هو الذي يُجِيبُ ولا تُحَدِّثَ في مَجْلِسِهِ (أحداً) ولا تُغْتَابَ عِنْدَهُ أحداً وأن تَدْفَعَ عنه إذا ذَكَرَ عِنْدَكَ بِسُوءٍ وأن تَسْتَرَّ عُيُوبَهُ وتُظْهِرَ مَنَاقِبَهُ ولا تُجَالِسَ لَهُ عَدُوًّا ولا تُعَادِي لَهُ وَلِيًّا، فإذا فَعَلْتَ ذلكَ شَهِدْتَ لَكَ مَلَائِكَةُ اللَّهِ بِأَنَّكَ قَصَدْتَهُ وَتَعَلَّمْتَ عِلْمَهُ اللَّهُ جَلَّ اسْمُهُ لا لِلنَّاسِ
١٠. في المكارم الأخلاق: فأن تُطِيعَهُ ولا تَعْصِيَهُ إِلَّا فيما يَسْخُطُ الله عز وجل فإنه لا طاعةَ لِمَخْلُوقٍ في مَعْصِيَةِ الخالق
١١. أي قضيت حق الله فارجع إلى أداء حق مالكك.
١٢. في مكارم الأخلاق: أَنَّهُمْ صَارُوا رَعِيَّتَكَ لِضَعْفِهِمْ وَقُوَّتِكَ فَيَجِبُ أَنْ تَعْدِلَ فِيهِمْ وَتَكُونَ لَهُمْ كَالوَالِدِ الرَّحِيمِ، وَتَغْفِرَ لَهُمْ جَهْلَهُمْ وَلا تُعَاجِلُهُم بِالْعُقُوبَةِ، وَتَشْكُرَ الله عز وجل علي ما آتاك مِنَ الْقُوَّةِ عَلَيْهِم
١٣. الحيطة : الحفاضة والحماية والصيانة
١٤. الأناة: الوقار والحلم وأصله الانتظار.
١٥. هنا لعله قد سقطت كلمة "خازنا" من قلم النساخ
١٦. في المكارم الأخلاق: فَإِنْ أَحْسَنْتَ في تعلم الناس و لَمْ تَخْرُقْ بِهِمْ وَ لَمْ تَضْجُرْ عَلَيْهِمْ زَادَكَ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ، وَ إِنْ أَنْتَ مَنَعْتَ النَّاسَ عِلْمَكَ

أَوْ خَرِقْتَ بِهِمْ عِنْدَ طَلَبِهِمُ الْعِلْمَ مِنْكَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عِزُّ وَجَلُّ أَنْ يَسْلُبَكَ الْعِلْمَ وَبَهَاءُهُ وَيَسْقُطَ مِنَ الْقُلُوبِ مَحَلُّكَ

١٧. الأمل : خادم الرجل وعونه الذي يأمله.
١٨. في مكارم الأخلاق: فَإِنَّ لَهَا عَلَيْكَ أَنْ تَرْحَمَهَا لِأَنَّهَا أُسِيرُكَ وَتَطْعُمُهَا وَتَكْسُوها، فَإِذَا جَهِلْتَ عَفَوْتَ عَنْهَا
١٩. مواصلة : مواظبة
٢٠. الحواء : ما يحتوي الشيء من حوى الشيء إذا أحاط به.
٢١. في بعض النسخ ” وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ “
٢٢. الولاء : النصرة والملك والمحبة والصداقة والقرابة
٢٣. الحلق: جمع ” حلقة “ . ويجمع أيضا على حلق - بفتحيتين على غير قياس.
٢٤. في مكارم الأخلاق: وَأَمَّا حَقُّ مَوْلَاكَ الَّذِي أَنْعَمْتَ عَلَيْهِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عِزُّ وَجَلُّ جَعَلَ عِتْقَكَ لَهُ وَسِيلَةً إِلَيْهِ وَحِجَابًا لَكَ مِنَ النَّارِ ، وَ أَنَّ ثَوَابَكَ فِي الْعَاجِلِ مِثْرَانُهُ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ رَحِمٌ مُكَافَأَةٌ بِمَا أَنْفَقْتَ مِنْ مَالِكَ ، وَ فِي الْآجِلِ الْجَنَّةُ
٢٥. الكنف : الجانب والظل.
٢٦. يقال ” تجاروا في الحديث “ أي جرى كل واحد مع صاحبه ومنه مجارة من لا عقل له أي الخوض معه في الكلام.
٢٧. لا تغرق: لا تبالغ في أمره
٢٨. في مكارم الأخلاق: وَ تَنْسِي زَلَّاتُهُ وَ تَحْفَظُ خَيْرَاتَهُ إِلَّا خَيْرًا
٢٩. المراد بالحالين : الشهود والغيباب.
٣٠. أي ميراثك ، وَ التَّرَكَّةُ : الشيء المتروك أي تركه الميت.
٣١. التبعة : ما يترتب على الفعل من الشر وقد يستعمل في الخير.
٣٢. الغريم : الدائن ويطلق أيضا على المديون.
٣٣. الخليط : المخالط كالنديم والشريك والجليس ونحوها.
٣٤. استقصى في المسألة : بلغ الغاية.
٣٥. روعته : أفزعه

٣٦. ناشدته بدينه : حَلَّفْتَهُ وَطَلَبْتَهُ بِهِ.
٣٧. اللُغَطُ : كلام فيه جلبية واختلاط ولا يتبين.
٣٨. عادية عدوك : حَدَّثَهُ وَغَضِبَهُ ؛ وعادية السَّم : ضرره
٣٩. يشحذ عليك أي يغضب ، وأصله من شحذ السكين ونحوه : أَحَدَّهُ.
٤٠. المقالولة : المجادلة والمباحثة.
٤١. لم تأله : لم تقصره من ألا يألو.
٤٢. أي إذا استشار هو منك.
٤٣. اشْرَأَبْ : مَدَّ عُنُقَهُ لِيَنْظُرَهُ. والمراد أن تسقي قلبك من نصحه.
٤٤. فلا تعباً : لا تثقل.
٤٥. أي لا تتقدّمه.
٤٦. ثقف الولد : هذبّه وعلمّه.
٤٧. التثريب : التوبيخ والملامة.

